

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.03

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій

Форма навчання заочна

Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ В.В. Карцева

«___» _____ 2019 року

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

(на матеріалах ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи П'явка Юлія Миколаївна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н, доцент Яріш Олена Валентинівна

(підпис, дата)

Рецензент

Данько Яніна Миколаївна

Полтава 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	
1.1 Економічна сутність фінансової стійкості підприємства.....	
1.2 Методичний інструментарій діагностики фінансової стійкості підприємства	
1.3 Сучасна парадигма організації механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства	
Висновки за розділом 1.....	
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ «ПОЛТАВСЬКИЙ РЕМОНТНО-МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД».....	
2.1 Характеристика фінансово-господарської діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».....	
2.2 Діагностика фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на основі традиційних методик фінансового аналізу	
2.3 Інтегральна оцінка ефективності механізму забезпечення фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».....	
Висновки за розділом 2.....	
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	
3.1 Ідентифікація ролі інформаційного забезпечення в системі управління фінансовою стійкістю підприємства.....	
3.2 Модернізація інформаційного забезпечення діагностики фінансової стійкості підприємства на основі економетричного моделювання	
3.3 Формування стратегії управління фінансовою стійкістю ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».....	
Висновки за розділом 3.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

В ринкових умовах основою виживання і стабільного становища підприємства являється його фінансова стійкість. Функціонуючи як суб'єкт підприємницької діяльності, кожне підприємство має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність безперебійно виконувати свої фінансові зобов'язання перед діловими партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Поняття «фінансова стійкість» підприємства багатогранне, адже включає у себе оцінку різних аспектів діяльності підприємства.

Фінансова стійкість формується в процесі всієї виробничої діяльності і є головним компонентом загальної платоспроможності підприємства. В умовах нестабільної економіки кожний суб'єкт господарювання постійно шукає шляхи підвищення ефективності своєї діяльності. Тому оцінка фінансової стійкості є однією з найважливіших засад діяльності підприємств, яка надає інформацію про фінансові можливості підприємства на перспективу. Вона є необхідною умовою життєдіяльності підприємства й забезпечує високий рівень конкурентоспроможності.

Велике різноманіття підходів до сутності поняття «фінансова стійкість» підприємства зумовлює необхідність поглибити дослідження дефініції і сформулювати її комплексне визначення.

Значний вклад в розробку методики оцінки фінансової стійкості підприємства внесли відомі вітчизняні та закордонні вчені, наприклад такі, як: Бланк І.О., Артьоменко В.Г., Бочаров В.В., Литвин Б.М., Стельмах М.В., Ковальов В.В., Цал-Цалко Ю.С., Коробов М.Я., Ізмайлової К.В., Марцин В.С., Макарьєва В.І., Подольська В.О., Андрєєва Л.В., Абрютіна М.С., Єрмолович Л.Л., Мамонтова Н.А., Грачов О.В., Білик М. Д., Бальжинов А.В., Михєєва Е.В., Шеремет О.О., Савицька Г.В., М.О. Кизим\, О.В.Яріш та ін.

В результаті аналізу наукових праць вказаних авторів було виявлено,

що, разом з достатньо глибокою опрацьованістю проблеми, на сьогоднішній день відсутній чіткий та вдосконалений підхід до комплексної оцінки фінансової стійкості підприємств. Що вказує на необхідність подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою роботи є розвиток теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення методичних підходів до діагностики фінансової стійкості підприємства.

Досягнення зазначеної мети в роботі зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- висвітлити теоретичні питання, що стосуються сутності фінансової стійкості та її значення для суб'єктів господарської діяльності;
- охарактеризувати зовнішні і внутрішні чинники впливу на фінансову стійкість підприємства;
- дослідити та узагальнити вітчизняний і зарубіжний досвід щодо методичного забезпечення діагностики фінансової стійкості підприємства з метою його подальшого розвитку;
- проаналізувати динаміку основних фінансово-економічних показників ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод»;
- здійснити діагностику фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на основі вітчизняних методик фінансового аналізу;
- здійснити оцінку фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на основі інтегрального методу аналізу;
- запропонувати заходи щодо удосконалення методики діагностики фінансової стійкості підприємства на основі економетричного моделювання;
- розробити концептуальну схему стратегії управління фінансовою стійкістю ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».

Об'єкт дослідження – фінансова стійкість підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти діагностики і прогнозування фінансової стійкості підприємства за національними і

зарубіжними методиками.

У дипломній роботі були застосовані класичні методи і прийоми наукового дослідження, засновані на використанні системного підходу, діалектики, порівняльного аналізу, а також інструменти індукції і дедукції. Зокрема, логічний і абстрактний методи використано для розкриття сутності поняття «фінансова стійкість підприємства». За допомогою методу порівняльного та регресійного аналізу здійснено оцінку значень фінансових показників, їх динаміки і співвідношення з нормативними значеннями. Структурний і системний методи використані для розробки основних напрямів удосконалення методики діагностики фінансової стійкості підприємств.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативні акти з питань фінансової діяльності підприємств, монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали наукових конференцій, статті в періодичній пресі, фінансова звітність ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 роки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність фінансової стійкості підприємства

У сучасних умовах розвитку ринкового середовища фінансова стійкість набуває все більш важливого значення. Позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу. Управління ж фінансовою стійкістю є одним із основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві, необхідною передумовою стабільного розвитку підприємства.

У зв'язку з цим нагальною необхідністю будь-якого підприємства є систематичний пошук шляхів підвищення та зміцнення фінансової стійкості, тому що ефективна фінансова діяльність підприємств неможлива без постійного формування оптимального складу та структури капіталу для задоволення потреб у джерелах фінансування його активів, що забезпечує платоспроможність та кредитоспроможність підприємства, його безперебійне функціонування, незалежність від зовнішніх джерел фінансування та стабільну прибутковість.

У загальному вигляді можна стверджувати, що фінансова стійкість - це комплексне поняття, яке перебуває під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів, тому їх слід визначити як такий стан фінансових ресурсів підприємства, результативності їхнього розміщення й використання, при якому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів при збереженні платоспроможності й кредитоспроможності та досягненні незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Для успішного управління фінансовою стійкістю необхідно чітко

уявляти її сутність, яка, на нашу думку, полягає в забезпеченні стабільної платоспроможності за рахунок достатньої частки власного капіталу в складі джерел фінансування. Це робить підприємство незалежним від зовнішніх негативних впливів, у тому числі забезпечується незалежність від кредиторів і тим самим знижується можливий ризик банкрутства.

Таким чином, чітко простежується взаємозв'язок фінансової стійкості і платоспроможності як найважливіших характеристик фінансово-господарської діяльності підприємства в умовах ринкової економіки. Якщо підприємство фінансово стійке, платоспроможне, то воно має переваги перед іншими підприємствами того ж профілю в залученні інвестицій, в отриманні кредитів, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Крім того, таке підприємство не вступає в конфлікт з державою і суспільством з приводу перерахування податків і неподаткових платежів, виплати заробітної плати, дивідендів, повернення кредитів і відсотків.

Водночас поняття фінансової стійкості відображає стан підприємства в довгостроковій перспективі, а платоспроможність - здатність підприємства відповідати за всіма своїми боргами в даний момент часу і виключно за рахунок майна в грошовій формі (частина поточних активів). Адже розрахунок за борговими зобов'язаннями повинен відбуватися тільки в грошовій формі, і розрахунки по них не можна відстрочити без негативних наслідків. Тому від наявності грошових коштів залежить ступінь платоспроможності (як абсолютна, так і відносна).

Огляд сучасної літератури з питань фінансового менеджменту та аналізу показує, що різні автори в цілому схожі у трактуванні поняття «платоспроможність», але вкладають різний зміст у поняття «фінансова стійкість». Одні вчені характеризують фінансову стійкість як довготривалу платоспроможність. Інші — як раціональну структуру та склад оборотних активів, їх використання. Треті вважають, що вона відображає стабільність діяльності підприємства в довгостроковій перспективі та визначається співвідношенням власних і позикових ресурсів і їх ефективним

використанням.

В цілому у науковій літературі існує багато трактувань даної економічної категорії. Серед основних можна виділити наступні: Брігхем Є.Ф. вважає, що на формування стійкого фінансового стану підприємства впливає два взаємопов'язаних фактора: наявні активи, які забезпечують прибуток та необхідний обсяг грошових надходжень, а також можливості нових капіталовкладень, що призведуть до зростання обсягів прибутку і грошових коштів у майбутньому [16, с. 985].

В сучасних економічних умовах більшість підприємств має дуже складне фінансове становище, значна частина прибутку має інфляційний характер, не поліпшується положення і з платоспроможністю. Такий стан економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкуренто спроможності продукції та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та управління виробництвом, подолання безгосподарності, активізації підприємництва, ініціативи тощо.

В науковій літературі поняття «стійкість» ототожнюється з такими поняттями, як «сталість» (незмінність, постійність) та «стабільність» (забезпечення сталості). Фінансова стійкість сучасних економічних систем постає як неоднозначна та багатфакторна фінансово-економічна категорія. Розглядати її зазвичай вважається найбільш об'єктивним з різних позицій, передусім як базисне поняття в управлінні підприємством. Переважно фінансова стійкість взаємопов'язаним чином зіставляється із сукупним ресурсним потенціалом підприємства, але таке ґрунтовне дослідження фінансової стійкості потребує чіткого й однозначного категоріального апарату для розкриття цього різновекторного поняття.

Незаперечним є той факт, що фінансова стійкість підприємства є базисом функціонування економічних систем за умов нестабільності економічних процесів, невизначеності та динамічності економічного середовища. Щодо визначення економічної природи такого поняття, як

фінансова стійкість, то існує безліч точок зору, що мають або спільні риси, або суттєві відмінності.

У зв'язку з цим, трактування цього поняття вимагають систематизації та уточнення. Дослідження наявних в економічній літературі характеристик і визначень фінансової стійкості представлене нами в таблиці 1.1, що дає підстави для висновку про суттєві розбіжності та недоліки у відтворенні сутності фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 1.1 - Визначення поняття «фінансова стійкість підприємства» в економічних літературних джерелах різними авторами

Автор	Поняття	Ключові слова
1	2	3
М.Я. Коробов [47, с. 354]	«Якщо параметри діяльності підприємства відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, говорять про фінансову стійкість підприємства, фінансова стійкість формується під впливом рентабельності діяльності. Якщо підприємство збиткове, малорентабельне, говорити про задовільний фінансовий стан, фінансову стійкість не доводиться».	Позитивна характеристика фінансового стану.
Г.В. Савицька [72, с. 619]	«Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику»	Здатність функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів.
Н.А. Мамонтова [56]	«Економічний стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, без перервний процес виробництва та реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва»; «свідчить про забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання, напрями розміщення».	Економічний стан, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність. Забезпеченість власними фінансовими ресурсами.
А.В. Лісовий [54, с. 96]	«Дослідження здатності мобілізувати фінансові ресурси та використання їх у напрямі, який забезпечить економічне зростання».	Здатність мобілізувати фінансові ресурси.
Л.О. Ващенко [18]	«Це один із фінансових станів підприємства, що стає можливим лише за наявності конкретних видів, кількості та якості ресурсів, які є необхідними та достатніми для досягнення поставленої мети».	Фінансовий стан, що є необхідним та достатнім для досягнення поставленої мети.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Т.М. Белікова [8]	«Це відсутність дебіторських і кредиторських заборгованостей, своєчасний розрахунок за своїми зобов'язаннями та використання виключно власних коштів для примноження активів установи».	Відсутність заборгованостей.
В.І. Куцик, Н.В. Борисенко [52, с. 277]	Фінансова стійкість визначається як певне співвідношення величини: структури та складу активів, зобов'язань і власного капіталу, а також зазначається, що «стійке фінансове становище формується в процесі всієї виробничо-господарської або комерційної діяльності підприємства».	Певне співвідношення величини.
О.М. Тридід [85, с. 16]	«Відмінними рисами визначення цього поняття від наявних є врахування руху капіталу; зважування на необхідність та достатність адаптації фінансово стійкого підприємства до простору і часу».	Врахування руху капіталу. Адаптація до простору і часу.
Трактування автора	Фінансова стійкість підприємства – це властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.	

Наявні трактування поняття «фінансова стійкість підприємства» деталізують її окремі фактори формування, ознаки, форми прояву та основні функції

За часовою ознакою виділяють тактичну та стратегічну стійкість. Тактична забезпечується балансом між поточними ресурсами, які підприємство отримує, та ресурсами, які споживає, з урахуванням циклічності попиту. Стратегічна спрямована на досягнення довгострокових цілей в умовах ризику та невизначеності, а також забезпечується відповідністю темпів розвитку підприємства темпам розвитку ринку.

За функціональною спрямованістю досліджують такі види стійкості підприємства:

1) економічна (забезпечення рентабельної виробничої та збутової діяльності на основі адаптації до постійних внутрішніх і зовнішніх змін за безперервного вдосконалення; авторське бачення зводиться до того, що економічна стійкість – це комплексний показник, який складається з таких

видів стійкості, як, зокрема, виробнича, технологічна, організаційна, оскільки економіка підприємства тісно пов'язана з виробничим та іншими процесами діяльності);

2) соціальна, яка передбачає стійкість кадрового складу підприємства, що базується на мотивації персоналу, наявності соціальної захищеності, поліпшенні умов праці; соціальну стійкість нерідко ототожнюють з кадровою;

3) організаційна, яка характеризується рівнем організації виробництва, управління персоналом, внутрішніх ресурсів, зовнішніх відносин підприємства із суб'єктами господарювання;

4) техніко-технологічна, яка залежить від техніки, яка використовується, її продуктивності, відповідності новітнім розробкам, енергоємності та здатності впроваджувати прогресивні технології виробництва для забезпечення конкурентних переваг;

5) маркетингова, яка розглядається як сукупність маркетингових стратегій, націлених на отримання інформації щодо попиту на продукцію, ринкових змін, ефективності рекламної діяльності, реагування на маркетингові ризики;

6) екологічна, яка визначає мінімізацію забруднення підприємством природного середовища в процесі господарської діяльності на основі використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій, фільтрів для очищення повітря, води, реагування на екологічні ризики;

7) ресурсна, яка включає задачі раціонального використання матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних, природних та інших ресурсів підприємства в умовах їх обмеженості;

8) інноваційна, яка характеризується необхідністю впровадження у виробництво досягнень науки та техніки, нововведень, проведення науково-дослідних і конструкторських робіт;

9) зовнішньоекономічна, яка передбачає наявність постійних зв'язків на зовнішніх ринках, що забезпечують експорт продукції, залучення

інвестиційних ресурсів, імпорт матеріалів, обладнання [5; 8; 13; 15].

Незважаючи на існування розгалуженої класифікації видів стійкості підприємства головною компонентою є його фінансова стійкість (рис. 1.1), за рахунок якої підприємство спроможне забезпечувати маркетингову та кадрову стійкість, сприяти розвитку виробничої та техніко-технологічної стійкості, підтримувати інвестиційну стійкість, підвищувати ефективність процесу управління.

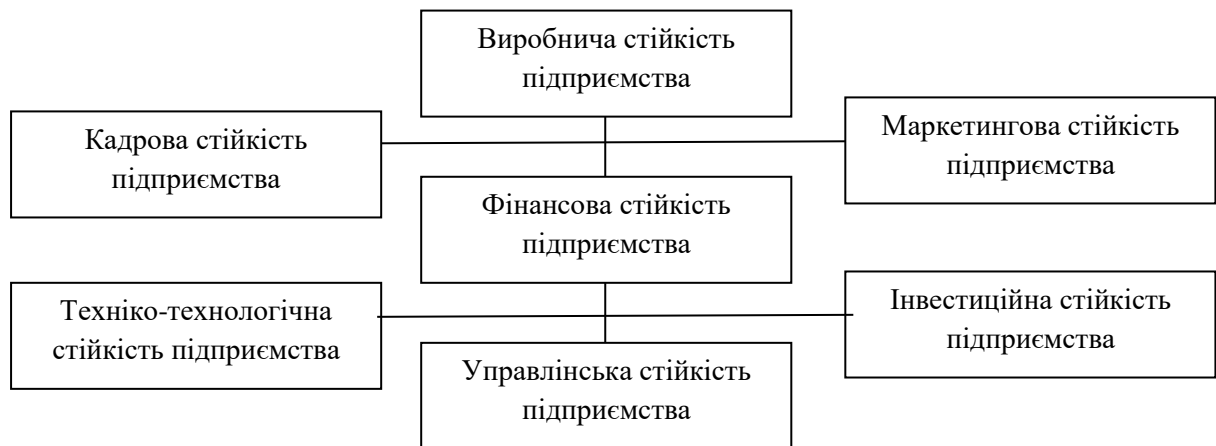

Рисунок 1.1 - Складові фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено на основі [2; 4; 10]

Отже, головна мета забезпечення фінансової стійкості підприємства полягає в гарантуванні його стабільного та максимально ефективного функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому.

Відповідно, для підприємства як господарюючого суб'єкта існує внутрішня стійкість і загальна стійкість. Схема взаємозв'язку даних понять представлена на рисунку 1.2.

Внутрішня стійкість – це такий фінансовий стан підприємства, за якого забезпечується достатньо високий результат його функціонування. Фінансова стійкість відображає повне стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства, здатність шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробництва і реалізації продукції, а також затрати на його розширення і оновлення.

Загальна стійкість відображає рух грошових потоків, який забезпечує

постійне перевищення надходження коштів (доходів) над їх витрачанням (затратами). Умовою загальної стійкості підприємства є його здатність вільно розвиватися в умовах внутрішнього і зовнішнього середовищ. Для цього підприємство повинно мати гнучку структуру фінансових ресурсів. Головною складовою загальної стійкості підприємства є фінансова стійкість, яка формується в процесі всієї його фінансово-господарської діяльності.

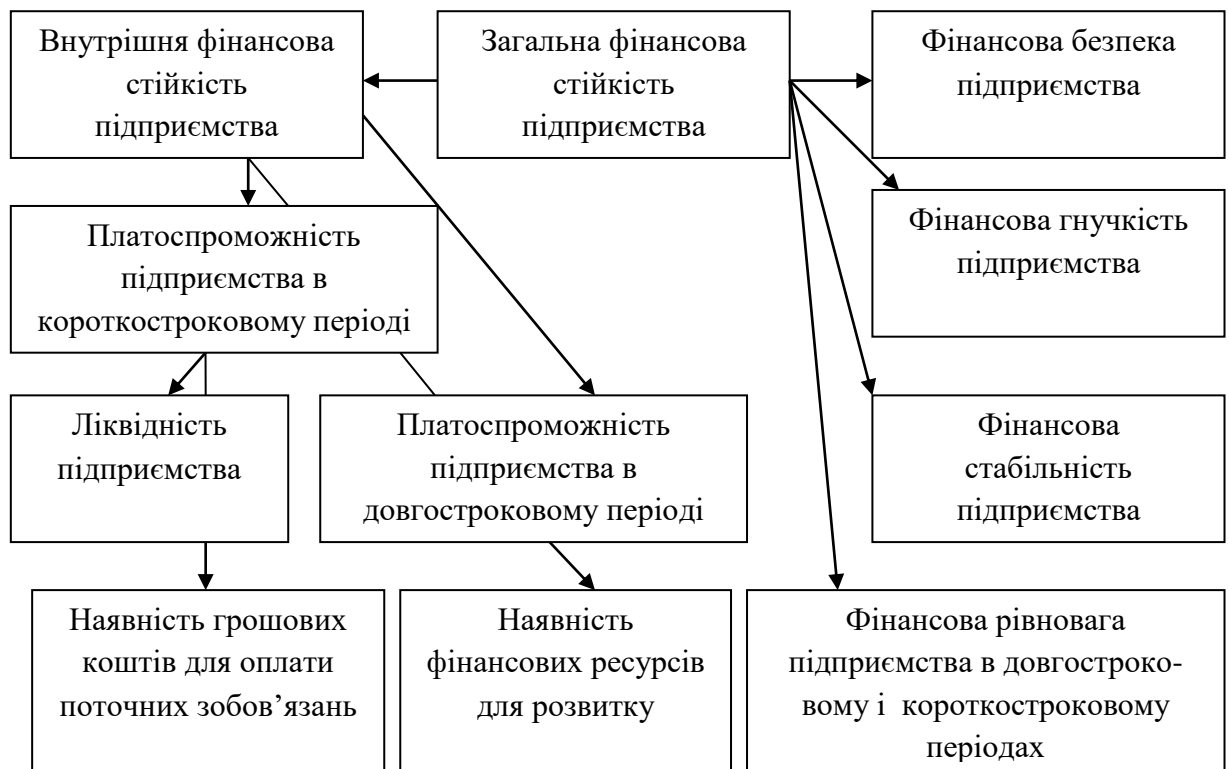

Рисунок 1.2 - Схема взаємозв'язку фінансової стійкості, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства [2; 4; 10]

Виступаючи категорією відтворювального процесу, фінансова стійкість розкриває економічні відносини, які складають фінансовий механізм забезпечення розвитку підприємства. Наочно механізм формування фінансової стійкості представлено на рисунку 1.3.

Отже, фінансова стійкість є важливою передумовою успішного ведення господарської діяльності і відображає такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство вільно маневруючи грошовими коштами здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити процес виробництва і реалізації, а також направляти їх на розширення і оновлення.

Розглянувши різні підходи до визначення сутності фінансової стійкості, можемо зробити висновок, що це узагальнююча якісна характеристика стану підприємства, що відображає зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом ряду факторів.

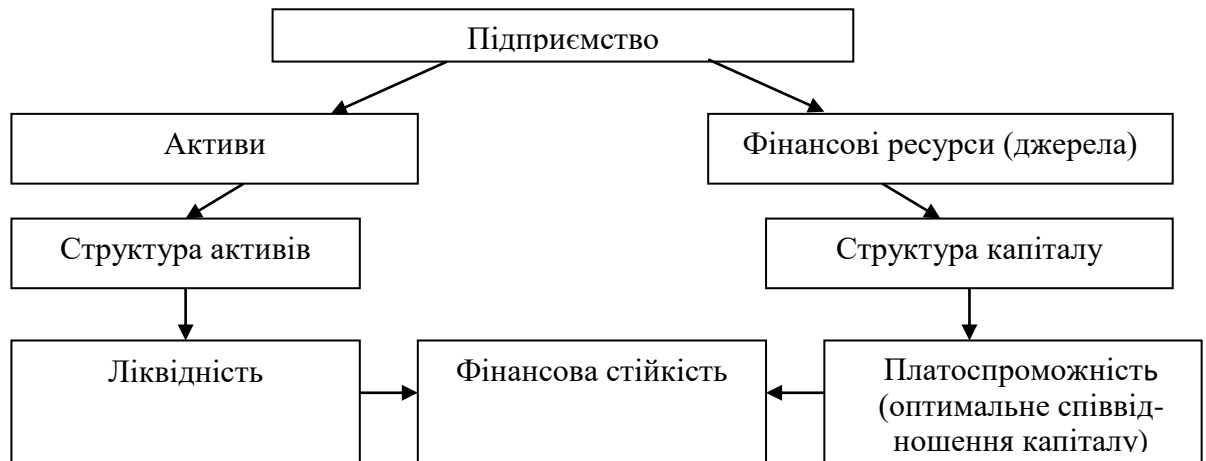

Рисунок 1.3 – Формування фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено на основі [11, 19]

Таким чином, усі види стійкості та безпосередньо фінансова стійкість підприємства у контексті забезпечення ефективності діяльності у стратегічному масштабі повинні стати об'єктами постійного моніторингу з боку управлінського персоналу підприємства. Тому доцільним, на нашу думку, визначення та систематизація факторів впливу на фінансову стійкість, які кожен окремо або у взаємозв'язку сприятимуть покращенні фінансового стану підприємства.

1.2 Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Незважаючи на різноплановість і глибину проведених досліджень щодо економічної сутності фінансової стійкості підприємства, сучасні умови динамічного середовища зумовлюють необхідність постійного моніторингу внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на її рівень. Тому в процесі

її аналізу необхідно поєднати усі елементи системи фінансових відносин підприємства. Фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства, класифікуються за такими ознаками, як місце виникнення (зовнішні, внутрішні) (рис. 1.4); важливість результату (основні, другорядні); структура (прості, складні); час дії (постійні, тимчасові) [14].

Рисунок 1.4 - Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства [5; 11; 12]

В процесі аналізу фінансової стійкості підприємства особливу увагу слід приділяти внутрішнім факторам, які залежать від діяльності підприємства і на які воно має можливість впливати та якими здатне управляти. Залежно від впливу означених вище факторів можна виділити такі види фінансової стійкості підприємства, як поточна (на момент проведення аналізу) та потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом

певного часу, вихід на новий рівень фінансової рівноваги).

З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення впливу їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості. Розглянемо основні з них.

Чинники I рівня – це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників [50, с. 276].

До чинників I рівня відносять:

- фазу економічного розвитку системи;
- стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного розвитку системи впливає на темпи реалізації продукції, виробництва, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходи підприємства та населення. Так, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в товарні запаси, що, в свою чергу, призводить до ще більшого скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення.

Таким чином, знижується ліквідність підприємств та їх платоспроможність, що негативно відбивається на рівні фінансової стійкості підприємства.

Наступним базовим чинником I рівня виступає стадія життєвого циклу підприємства. Даний чинник є основоположним при визначенні загальноекономічної мети діяльності підприємства, для досягнення якої будуть спрямовані всі інші його стратегії.

На рівні підприємства необхідно значну увагу приділяти з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки специфіка кожної окремої стадії розвитку підприємства буде визначати також потенційні його можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування за рахунок окремих видів джерел, зокрема власними фінансовими ресурсами у

необхідному обсязі з метою самофінансування, і разом з цим опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства.

Чинники II рівня – похідні, адже вони є результатом дії базових чинників. До складу похідних чинників належать наступні:

- середній рівень доходів населення;
- демографічна ситуація;
- соціальна політика держави;
- податкова політика держави;
- грошово-кредитна політика; амортизаційна політика;
- загальний рівень стабільності;
- стратегія управління обсягами діяльності;
- стратегія управління активами;
- стратегія управління капіталом;
- стратегія управління грошовими потоками.

Чинники II рівня бувають зовнішніми і внутрішніми.

Зовнішніми чинниками II рівня є ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо).

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість та платоспроможність, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом.

Розроблена стратегія передбачає загальну потребу в активах, їх оптимальну структуру при одночасному визначенні джерел фінансування цієї потреби та оптимізації структури капіталу, що, в свою чергу, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства.

Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтом прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості має бути основною

метою підприємства, оскільки це один із чинників, що сприяє забезпеченні належного рівня платоспроможності та максимізації ринкової вартості підприємства [9, с. 168].

Чинники III рівня є деталізуючими. За їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим. Тому за їх значущістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічний вплив має також вірний вибір стратегії управління активами.

Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак разом з цим виникає ризик виникнення неплатоспроможності підприємства.

Другий за значущістю внутрішній чинник III рівня – стратегія управління капіталом (оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними). Із збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства. Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а особливо та частка, що спрямовується на реінвестиційні цілі.

Таким чином, політика розподілу та використання прибутку є одним із основних внутрішніх деталізуючих чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Крім того, значний вплив на фінансову стійкість підприємства

здійснюють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкового капіталу. Збільшення позикових ресурсів, з одного боку, приводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з іншого – надмірне зростання частки позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності.

Отже, у цьому зв'язку особливо важливим є факт умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства.

Зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості є рівень інфляції. Порівняно із стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це, в свою чергу, призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел.

Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого може зростати вартість капіталу підприємства. Все це в сукупності сприяє зниженню інвестиційної привабливості та ринкової вартості підприємства [9].

Механізм впливу розглянутих вище чинників наочно представлено на рисунку 1.5.

Таким чином, виходячи з вищевикладених аспектів можна відзначити, що процес забезпечення фінансової стійкості підприємства має бути націлений на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства; створення передумов ефективної реалізації запланованих дій.

Для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості на

підприємствах потрібно здійснювати ефективне фінансове управління. При цьому, визначаючи потенційні джерела фінансування підприємств, необхідно звернути увагу на оптимальну структуру власних, позичених або залучених фінансових ресурсів, їх розподіл за напрямками використання в залежності від виду діяльності підприємства.

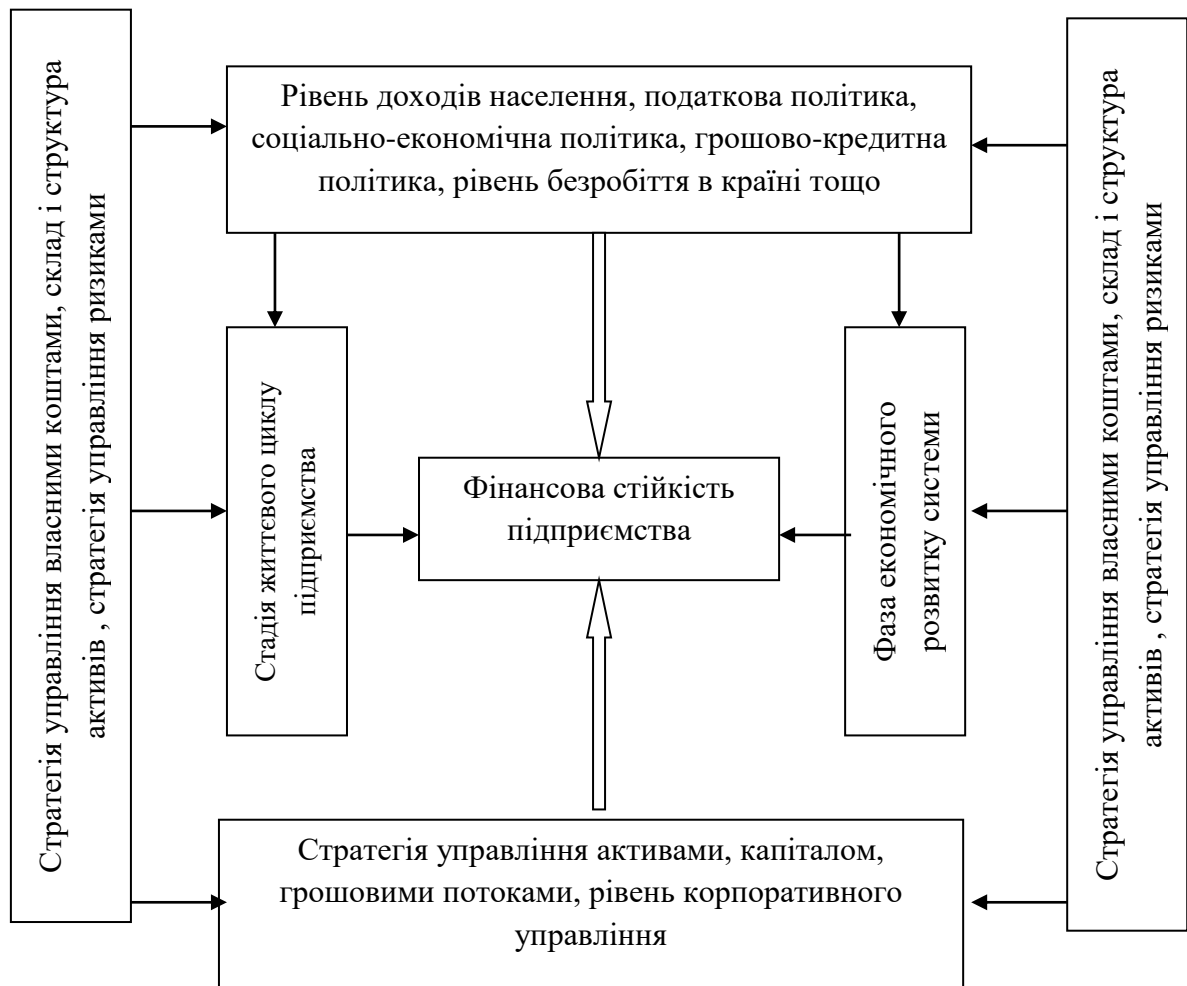

Рисунок 1.5 – Чинники впливу на фінансову стійкість підприємства
Джерело: уточнено автором на основі [9, 10, 45]

Отже, фінансово стійким визнається такий господарюючий суб'єкт, який за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи (основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти), не допускає простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості і розраховується за своїми зобов'язаннями в зазначений термін.

1.3 Методичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства: вітчизняний та зарубіжний досвід

Комплексний характер поняття фінансової стійкості підприємства обумовлює необхідність обґрунтування системи критеріїв, які можна розглядати як ключові ознаки її аналізу. Під критерієм розуміють сукупність характеристик, які дають можливість у формалізованому вигляді описати рівень фінансової стійкості підприємства і на такій основі сформулювати рекомендації щодо його оптимізації.

Методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства об'єднують у три групи: коефіцієнтний; агрегатний; інтегральний [1, с. 23].

Основою діагностики фінансової стійкості та платоспроможності майже у всіх сучасних методиках є аналіз фінансового стану підприємства і його оцінка за допомогою системи коефіцієнтів. Це і стало причиною існування різних підходів до їх визначення та оцінки. Найчастіше в якості критеріїв фінансової стійкості називаються платоспроможність, ліквідність, фінансову незалежність (автономія). Така неоднозначність обумовлює необхідність розробки комплексного підходу до оцінки фінансової стійкості, включаючи дослідження ефективності діяльності, аналіз платоспроможності підприємства, діагностики ймовірності банкрутства, а також потенційної можливості у разі потреби залучати позиковий капітал.

Заслуговує на увагу узагальнення різних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства, проведене Косаревою І.П., Удовиком Є.М. на основі якого авторами виділено такі основні критерії, як платоспроможність, структура капіталу, стан основних та оборотних засобів, оборотність і рентабельність [1–15].

Інформаційний опис фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі застосування системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Головними інструментами оцінювання фінансової стійкості підприємства є

фінансові показники (коефіцієнти), які мають причинно-наслідковий зв'язок з результативним узагальнюючим показником, загалом виділено 32 показники фінансової стійкості підприємства (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Показники фінансової стійкості підприємства [6; 7; 13]

Показник, одиниця виміру	Зміст показника
1	2
Частка активної частини основних засобів, %	Зростання цього показника в динаміці розцінюється як сприятлива тенденція.
Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів, %	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення активної частини основних засобів.
Співвідношення суми основних засобів основної діяльності до суми основних засобів загалом станом на кінець року, %	Показує, яку частину усіх основних засобів займають основні засоби основної діяльності; зростання показника свідчить про збільшення інвестиції в основну діяльність.
Ступінь придатності основних засобів у межах нормативного строку служби, %	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення основних фондів підприємства.
Маневреність власних оборотних засобів	Для нормального функціонування підприємства цей показник змінюється в межах від 0 до 1.
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	Зростання розцінюється як сприятлива тенденція, граничне значення становить 1,5.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	Показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена негайно, найжорсткіший критерій ліквідності, граничне значення становить 0,1–0,2.
Частка оборотних коштів в активах, %	Показує, яку частину в активах підприємства займають оборотні кошти.
Частка власних оборотних коштів в їх загальній сумі, %	Показує, яку частину становлять власні оборотні кошти в загальному обсязі оборотних коштів підприємства.
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів, %	Рекомендована нижня межа цього показника становить 50 відсотків
Частка запасів в оборотних активах, %	Показує, яку частину в оборотних активах підприємства становлять запаси.
Коефіцієнт покриття запасів	Якщо значення цього показника менше 1, то поточний фінансовий стан підприємства розглядається як нестійкий.
Коефіцієнт покриття	Нормативне значення має перевищувати 1.
Коефіцієнт фінансової автономії	Критичне значення становить 0,5; збільшення значення цього показника або зростання показника свідчить про припинення фінансової залежності підприємства від позикових коштів.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Значення цього показника залежить від структури капіталу та галузевої належності підприємства. Для того щоб зробити висновок, необхідно порівняти значення цього показника із загальногалузовим розміром.
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Показує, яку частину в балансі підприємства займає позиковий капітал.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів фінансується зовнішніми інвесторами. Збільшення значення цього показника в динаміці свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх інвесторів.
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зростання цього показника в динаміці є негативною тенденцією, яка свідчить про залежність від фінансування ззовні.
Коефіцієнт структури позикового капіталу	Показує, яку частину в позиковому капіталі підприємства становлять довгострокові пасиви.
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Збільшення значення цього показника свідчить про зниження фінансової стійкості, та навпаки.
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	Зростання цього показника забезпечує для неплатоспроможного підприємства можливість використання позасудових заходів відновлення платоспроможності; граничне значення становить 0,1.
Фондовіддача, грн./грн.	Значення показника залежить від галузевих особливостей підприємства.
Оборотність коштів у розрахунках, оборотів	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства.
Оборотність запасів, оборотів	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства.
Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	Зменшення значення показника вважається сприятливою тенденцією для підприємства.
Оборотність власного капіталу, оборотів	Збільшення значення цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства.
Оборотність сукупного капіталу, оборотів	Збільшення значення цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства.
Коефіцієнт стійкості економічного росту	Показує, якими в середньому темпами може розвиватися підприємство в майбутньому.

Показники та індикатори фінансової стійкості, характеризуючи результат поточного, інвестиційного та фінансового розвитку підприємства, є важливим інформаційним полем для інвесторів та кредиторів щодо здатності виконувати свої зобов'язання. Формування фінансової рівноваги та підтримання належної платоспроможності у сучасних ринкових умовах демонструє спроможність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища та передумови нарощувати свій економічний потенціал.

Перевагами ж такого аналізу, на нашу думку, є його методологічна прозорість, тобто обчислення коефіцієнтів не вимагає спеціальних математичних знань, і кожен, хто в достатній мірі володіє економічною

термінологією, здатний розібратися в значенні показників.

В.О. Подольська та О.В. Яріш визначають, що в основі коефіцієнтного підходу лежить аналіз відносних показників фінансової стійкості, які можна поділити на дві групи: коефіцієнти капіталізації, що характеризують фінансовий стан підприємства з позиції структури джерел засобів, та коефіцієнти покриття, що характеризують фінансову стійкість з позиції витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел фінансування (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Алгоритм розрахунку відносних показників фінансової стійкості підприємства за методикою Подольської В.О., Яріш О.В. [68]

Показник	Економічний зміст показника	Оптимальне значення	Алгоритм розрахунку за балансом
1	2	3	4
Коефіцієнт економічної незалежності (автономії, концентрації власного капіталу)	Характеризує частку власного капіталу у загальній вартості майна	$\geq 0,5$	$\frac{\text{ряд. 1495}}{\text{ряд. 1900}}$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів	$\leq 0,5$	$\frac{\text{ряд. (1595+1695+1700)}}{\text{ряд. 1900}}$
Коефіцієнт фінансової залежності	Характеризує ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування	$< 2,0$	$\frac{\text{ряд. 1900}}{\text{ряд. 1495}}$
Коефіцієнт фінансування	Показує, яка частка діяльності підприємства фінансується за рахунок власного капіталу	$> 1,0$	$\frac{\text{ряд. 1495}}{\text{ряд. (1595+1695+1700)}}$
Коефіцієнт заборгованості	Показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикового капіталу	$< 1,0$	$\frac{\text{ряд. (1595+1695+1700)}}{\text{ряд. 1495}}$
Коефіцієнт забезпеченості запасів	Характеризує, яка частка запасів фінансується за рахунок власного капіталу	$> 0,8$	$\frac{\text{ряд. (1195+1200-1695-1700)}}{\text{ряд. (1100+1110+1200)}}$
Коефіцієнт забезпеченості товарів	Показує, яка частина товарів фінансується за рахунок власного капіталу	$> 0,5$	$\frac{\text{ряд. (1195+1200-1695-1700)}}{\text{ряд. 1104}}$

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	Показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу	$> 0,5$	$\frac{\text{ряд. (1195+1200-1695-1700)}}{\text{ряд. (1195+1200)}}$
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу	Характеризує частку вартості основних засобів у валюті балансу	$0,3 - 0,5$	$\frac{\text{ряд. 1010}}{\text{ряд. 1300}}$
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	Характеризує частку вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	$0,8$	$\frac{\text{ряд. (1010+1100+1110+1200)}}{\text{ряд. 1300}}$
Коефіцієнт маневреності	Показує, яка частка власного капіталу вкладена у найбільш мобільні активи	$\geq 0,5$	$\frac{\text{ряд. (1195+1200-1695-1700)}}{\text{ряд. 1495}}$
Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	Характеризує, яка частка діяльності підприємства фінансується за рахунок залучення догострокових кредитів і позик	-	$\frac{\text{ряд. 1595}}{\text{ряд. (1495+1595)}}$
Коефіцієнт інвестування	Характеризує, яка частка основних засобів фінансується за рахунок власного капіталу	-	$\frac{\text{ряд. 1495}}{\text{ряд. 1010}}$
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	Характеризує частку запасів у власному оборотному капіталі, обмежує свободу маневру власним капіталом	-	$\frac{\text{ряд. (1100+1110+1200)}}{\text{ряд. (1195+1200-1695-1700)}}$
Коефіцієнт покриття запасів	Показує, скільки припадає "нормальних" джерел фінансування на 1 грн. запасів	-	$\frac{\text{ряд. (1495-1095+1595+1600)}}{\text{ряд. (1100+1110+1200)}}$
Коефіцієнт фінансової стійкості(I)	Характеризує частку стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі	-	$\frac{\text{ряд. (1495+1595)}}{\text{ряд. 1900}}$
Коефіцієнт коротко-рокової заборгованості	Показує частку коротко-строкових зобов'язань у загальному їх розмірі		$\frac{\text{ряд. 1695+1700}}{\text{ряд. 1595+1695+1700}}$
Коефіцієнт фінансової стійкості(II)	Показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена власним капіталом	≥ 1	$\frac{\text{Ряд. 1495}}{\text{Ряд. 1695+1700}}$
Коефіцієнт фінансового левериджу	Свідчить про залежність підприємства від довго-строкових зобов'язань	$< 0,25$	$\frac{\text{Ряд. 1595}}{\text{Ряд. 1495}}$

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Свідчить про ступінь зносу основних засобів	-	<u>Ряд. 1012</u> Ряд. 1011
Коефіцієнт придатності основних засобів	Свідчить про ступінь зносу основних засобів	-	<u>Ряд. 1010</u> Ряд. 1011
Коефіцієнт покриття відсотка	Свідчить про потенційну можливість погасити позику	-	<u>(ряд. 2290 + 2250) ф №2</u> ряд. 2250 ф № 2

Алгоритм розрахунку представлених у таблиці коефіцієнтів, за незначних виключень, майже не відрізняється, в той же час як їх перелік уточнюється різними науковцями у залежності від мети і глибини аналізу, інформаційної бази та вимог користувачів результатів оцінки.

Так, М.Д. Білик рекомендує оцінювати фінансову стійкість підприємства за сьомома показниками: фінансова незалежність, фінансова автономія, фінансовий ризик, маневреність власного капіталу, структура покриття довгострокових вкладень, довгострокове залучення коштів, фінансова залежність капіталізованих джерел [11, с.158].

Ю.С. Цал-Цалко [89, с.225], пропонує застосовувати всього 18 коефіцієнтів. Основними серед них є: маневреність власного капіталу, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації залученого капіталу, коефіцієнт залучених джерел в необоротних активах, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт довгострокових зобов'язань, коефіцієнт поточних зобов'язань, коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансового левериджу (механізм управління формування прибутку підприємства), коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом та ін.

На думку Г.В. Савицької найбільш повно рівень фінансової стійкості підприємства характеризують: коефіцієнт фінансової незалежності

(автономії), коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт поточної заборгованості, коефіцієнт стійкого фінансування, коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел, коефіцієнт фінансової залежності капіталізованих джерел, коефіцієнт покриття боргів власним капіталом (коефіцієнт платоспроможності), коефіцієнт фінансового левериджу [72, с.580]. При цьому, на думку автора, саме останній коефіцієнт вважається одним з основних індикаторів фінансової стійкості. Чим вище його значення, тим вище ризик вкладення капіталу в це підприємство.

Розраховані коефіцієнти за звітний період порівнюють з нормативним їх значенням, з показниками за попередній період та досягнутими на аналогічних підприємствах. В результаті визначається реальний фінансовий стан, слабкі і сильні сторони діяльності підприємства.

З порівняння різних точок зору чітко видно, що фінансова стійкість розглядається як найважливіша умова для успішного функціонування підприємства, як характеристика фінансових ресурсів, і як особливий вид аналізу фінансово-економічного стану підприємства.

Проте з цього порівняння також випливають недоліки, які особливо відчутні на практиці:

- визначені підходи до оцінки фінансової стійкості прив'язуються до існуючих форм звітності, які є більше бухгалтерськими, ніж аналітичними;
- розглянуті підходи до аналізу більшою мірою застосовні до річного комплексу звітності, ніж для аналізу роботи підприємства за квартал, і меншою мірою для аналізу за місяць;
- причини виявлених відхилень за визначеними підходами залишаються в неявному вигляді;
- достатність власних джерел для погашення боргів і зобов'язань, а також для подальшого зростання і розвитку не обґрунтовується;
- відсутній механізм оцінки роботи підприємства протягом звітного періоду, оскільки аналітик більшою мірою зацікавлений в усуненні відхилень

ще до закриття звітнього періоду.

Недоліком застосування коефіцієнтного аналізу є складність формування узагальненої характеристики фінансового стану, оскільки динаміка окремих показників часто є неоднозначною. Якщо за одним параметром, підприємство має гарні перспективи, то тенденції змін інших можуть свідчити про наближення фінансових проблем. Цей фактор тільки посилює суб'єктивність думки самого аналітика, тобто його схильність вважати певний параметр головним або приймати його до уваги в меншій мірі.

В основі агрегатного підходу полягає аналіз абсолютних показників фінансової стійкості, тобто показників надлишку або нестачі джерел для формування матеріально-виробничих запасів, які визначають шляхом порівняння величини запасів і витрат та нормальних джерел коштів для їх формування.

Зокрема, Подольська В.О. та Яріш О.В. пропонують з цією метою визначати трикомпонентний показник фінансової стійкості підприємства, який дає можливість оцінити рівень фінансової стійкості підприємства виходячи із ступеню забезпеченості підприємства робочим капіталом шляхом визначення її типу [68].

Методику розрахунку вище наведених показників подано у таблиці 1.3.

Виділяють чотири типи фінансової стійкості: абсолютна, нормальна фінансова стійкість, нестійкий та кризовий фінансовий стан.

1. Абсолютна стійкість фінансового стану. Дослідники відзначають, що подібний тип фінансової стійкості зустрічається вкрай рідко і є скоріше навіть виключенням. Характеризує високу платоспроможність підприємства. Тобто, у підприємства власних джерел фінансування достатньо для формування оборотних коштів.

2. Нормальна стійкість. Гарантує платоспроможність підприємства. Тобто з урахуванням залучення довгострокових кредитів, підприємство повністю покриває формування оборотних коштів.

3. Нестійкий фінансовий стан. Порушення платоспроможності, однак, у підприємства зберігається можливість відновити рівновагу за рахунок залучення всіх джерел формування капіталу для збільшення оборотних коштів.

Таблиця 1.3 – Алгоритм розрахунку узагальнюючих показників фінансової стійкості підприємства за методикою Подольської В.О., Яріш О.В. [68]

Показник	Алгоритм розрахунку
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	$H_1 = \text{ряд. 1495} - 1095$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень для формування запасів	$H_2 = H_1 + \text{ряд. 1595}$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів	$H_3 = H_2 + \text{ряд. 1600}$
Запаси	$H_4 = \text{ряд. (1100+1110+1200)}$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу для формування запасів	$E_1 = H_1 - H_4$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень для формування запасів	$E_2 = H_2 - H_4$
Надлишок (+) нестача (-) власного оборотного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів	$E_3 = H_3 - H_4$
Запас стійкості фінансового стану (нестача джерел фінансування), дні	$ЗС = \frac{E_3 \times 360}{B},$ де B – ряд. 2000 форми №2
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	$D^1 = E_3 / H_4$

4. Кризовий фінансовий стан. Це стан близький до банкрутства, коли навіть усіх джерел не вистачає, щоб покрити запаси.

При оцінці фінансового стану необхідно враховувати, що:

– якщо $E_1, E_2, E_3 > 0$ - підприємство має абсолютну фінансову стійкість;

– якщо $E_1 < 0, E_2 > 0, E_3 > 0$ - підприємство має нормальну фінансову

стійкість;

- якщо $E1 < 0$, $E2 < 0$, $E3 > 0$, фінансовий стан підприємства нестійкий;
- якщо $E1 < 0$, $E2 < 0$, $E3 < 0$ - підприємство знаходиться в кризовому стані [53].

Таким чином агрегатний підхід дає можливість визначити джерело фінансування поточної діяльності підприємства, рівень залежності від зовнішніх коштів та оцінити фінансовий стан підприємства в цілому.

Інтегральний підхід дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли старі господарські зв'язки підприємства порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавлених у достатній фінансовій стійкості.

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Слід наголосити, що система показників фінансової стійкості за такого підходу може уточнюватися у залежності мети діагностики та цільової аудиторії користувачів.

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих вище, в процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Крім того, для загальної оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства.

Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття. Фінансова стійкість – це спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня кредитоспроможності. У зв'язку з цим можна вважати доцільним дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів: з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства, що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості

підприємства протягом певного періоду часу; та в основі якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий, критичний фінансовий стан підприємства). За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості.

Висновки за розділом 1

1. На основі аналізу основних підходів провідних вчених-економістів щодо тлумачення фінансової стійкості підприємства, врахувавши їх переваги та недоліки, запропоновано розглядати поняття «фінансова стійкість» як властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

2. Обґрунтовано, що фінансова стійкість підприємства зазнає впливу багатьох чинників. Для управління окремими з них, підсилення або послаблення їхньої дії на фінансову стійкість підприємства ці чинники доцільно подати в групах залежно від місця виникнення й ступеня важливості.

Враховуючи думку вітчизняних науковців, а також матеріали довідників, виділено визначальні внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства, зокрема, галузева належність суб'єкта господарювання; структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті; розмір сплаченого статутного капіталу; розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком;

тан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви. Уточнено склад зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства, зокрема: зовнішньоекономічні зв'язки; рівень платоспроможного попиту, конкуренція; економічні умови господарювання; податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика.

3. Критичний огляд наукової літератури, присвяченої методичному забезпеченні діагностики фінансової стійкості підприємства дозволив за результатами систематизувати існуючі методи та моделі оцінки фінансової стійкості та встановити їх переваги й недоліки. Обґрунтовано, що для отримання повної і достовірної інформації про рівень фінансової стійкості підприємства необхідне застосування сукупності методів, оскільки відокремлено жоден із них не надає повної інформації для прийняття управлінських рішень і планування заходів, спрямованих на забезпечення відповідного її рівня. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність подальшого розвитку досліджень в напрямі вдосконалення методичного інструментарію щодо оцінки фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ФІНАНСОВ ОЇ СТІЙКОСТІ

ТОВ «ПОЛТАВСЬКИЙ РЕМОНТНО-МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД»

1.1 Загальна економічна характеристика фінансово-господарської діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод»

Закрите акціонерне товариство «Полтавський ремонтно-механічний завод» як самостійне підприємство функціонує з 2002 року. У 2009 році підприємство змінило організаційно-правову форму господарювання на товариство з обмеженою відповідальністю.

Основними видами діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» є:

45.20 Технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів.

29.10 Виробництво автотранспортних засобів

46.69 Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна

В рамках основної діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» здійснює:

- механічні ремонт;
- ремонт електричних систем автотранспортних засобів;
- ремонт електронних систем упорскування палива;
- поточне обслуговування;
- ремонт кузовів;
- ремонт запчастин автотранспортних засобів
- напилення та фарбування;
- ремонт лобового скла та вікон;
- ремонт сидінь автотранспортних засобів;
- ремонт шин і камер, їх установлення або заміну;

- антикорозійне оброблення;
- установлення деталей і приладдя, яке не є складовою процесу виробництва автотранспортних засобів.

Одним з головних замовників послуг ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» є Комунальне Підприємство «Полтаваелектроавтотранс» Полтавської Міської Ради, що надає послуги із забезпечення міським та приміським транспортом у м. Полтава.

Серед основних факторів, що перешкоджають ефективному функціонуванню підприємства за оцінками власного менеджменту є:

- застарілість основних засобів на підприємстві, що негативно впливає на конкурентоспроможність, якість та собівартість послуг;
- низький рівень інноваційної активності підприємства;
- залежність підприємства від постачань вузлів, деталей та комплектуючих виробів з інших країн;
- неефективна політика держави щодо діяльності монополістів і посередників, що призводить до підвищення вартості матеріалів, енергоресурсів;
- обмеженість реальних джерел фінансування, що призводить до унеможливлення ефективного технічного переоснащення підприємства і забезпечення за рахунок цього високої якості наданих послуг;
- проблеми у розрахунках із замовниками.

Розглянемо основні показники фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства, що наведені у таблиці 2.1.

Як видно із таблиці 2.1, відбулися певні зміни в загальних показниках діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016 – 2018 рр. Зокрема, за три останні роки спостерігається негативна тенденція до скорочення таких показників, як:

- вартість основних засобів (знизилася з 48362 до 44541 тис. грн., тобто на 3821 тис. грн., або на 7,9%);
- власний капітал зменшився у понад 2 рази 53950 тис. грн. до 20689

Таблиця 2.1 – Основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

тис.грн

Показник	Рік			Абсолютне відхилення			Темп змін, %		
	2016	2017	2018	2017-2016	2018-2017	2018-2016	2017/2016	2018/2017	2018/2016
Основні засоби (за залишковою вартістю)	48362	46756	44541	-1606,00	-2215,00	-3821,00	96,68	95,26	92,10
Сумарна дебіторська заборгованість	29736	25347	24769	-4389,00	-578,00	-4967,00	85,24	97,72	83,30
Гроші кошти та їх еквіваленти	1203	98	1630	-1105,00	1532,00	427,00	8,15	1663,27	135,49
Власний капітал	53950	42641	20689	-11309,00	-21952,00	-33261,00	79,04	48,52	38,35
Зареєстрований капітал	7198	7198	7198	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	100,00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	46055	34562	12610	-11493,00	-21952,00	-33445,00	75,05	36,49	27,38
Поточні зобов'язання	66023	58581	76735	-7442,00	18154,00	10712,00	88,73	130,99	116,22
Чистий прибуток (збиток)	-4026	-11493	-21952	-7467,00	-10459,00	-17926,00	285,47	191,00	545,26

– тис. грн., тобто на 33261 тис. грн., або на 61,7%.

Відповідно до динаміки показників обсягу діяльності змінювалася величина поточних активів і поточних зобов'язань підприємства:

– сумарна дебіторська заборгованість заводу (сума зменшилася з 29736 тис. грн. до 24769 тис. грн., тобто на 4967 тис. грн., або на 16,7%). При цьому найвищі темпи скорочення припадають на 2018 рік;

– поточні зобов'язання (зросли з 66023 тис. грн. до 76735 тис. грн., тобто на 16,2%).

Протягом всього аналізованого періоду підприємство було збиткове, при цьому найбільший збиток підприємство отримало у 2018 році в розмірі 21952 тис. грн.

Однією з головних причин падіння розвитку аналізованого підприємства є прояви соціально-економічної кризи в країні, що суттєво похитнули економічну стійкість підприємства.

Доходи та витрати підприємства – це найважливіші характеристики діяльності ремонтно-механічного заводу. Саме тому, вважаємо за необхідне в розрізі фінансово-господарської діяльності розглянути динаміку, склад та структуру доходів і витрат ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка складу доходів та витрат ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр. тис.грн

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Зміна (+;-)	
				2017 рік від 2016 року	2018 рік від 2017 року
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	117120	104591	94870	-12529	-9721
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	72783	67195	62161	-5588	-5034
Валовий прибуток	44337	37396	32709	-6941	-4687
Інші операційні доходи	54856	31689	52594	-23167	20905
Сумарні операційні доходи	171976	136280	147464	-35696	11184
Адміністративні витрати	25584	22726	25555	-2858	2829
Витрати на збут	19377	6653	2016	-12724	-4640

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Інші операційні витрати	56163	42744	65708	-13419	22964
Сумарні операційні витрати	173907	139318	155437	-34589	16119
Прибуток від операційної діяльності	-1931	-3038	-7973	-1107	-4935
Дохід від інвестиційної діяльності	801	180	514	-621	334
Витрати від інвестиційної діяльності	2799	8617	14493	5818	5876
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	-3929	-11475	-21952	-7546	-10477
Витрати з податку на прибуток	97	18	0	-79	-18
Чистий фінансовий результат: прибуток або збиток	-4026	-11493	-21952	-7467	-10459
Інший сукупний дохід після оподаткування	0	0	0	0	0
Сукупний дохід	-4026	-11493	-21952	-7467	-10459

Як свідчать дані таблиці 2.2, чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за аналізований період стабільно скорочувався. Так, у 2017 році спостерігаємо зниження його обсягу на 12529 тис. грн, порівняно з 2016 роком та продовження негативної тенденції у 2018 році до 94870 тис. грн., що на 9,3% нижче за показник 2017 року. Аналогічну тенденцію змін мав і показник собівартості реалізованої продукції, але темпи скорочення були нижчі за темпи змін чистого доходу. Так, при зниженні чистого доходу від реалізації на 9,3% собівартість реалізованої продукції знизилася на 7,5%.

Це відповідним чином позначилося на динаміці валового прибутку від реалізації продукції заводу, обсяг якого починаючи з 2016 року щорічно скорочувався (рис. 2.1).

Фінансовий результат до оподаткування формувався під впливом всіх доходів і витрат. Його негативне значення за 2016-2018 роки стрімко зростало. Зокрема, у 2016 році обсяг збитку до оподаткування досяг 3929 тис.грн, а у 2018 його величина зросла у 5,5 разів і становила 21952 тис.грн. Основна причина криється у низькій ефективності операційної діяльності заводу, високих операційних і інвестиційних витратах.

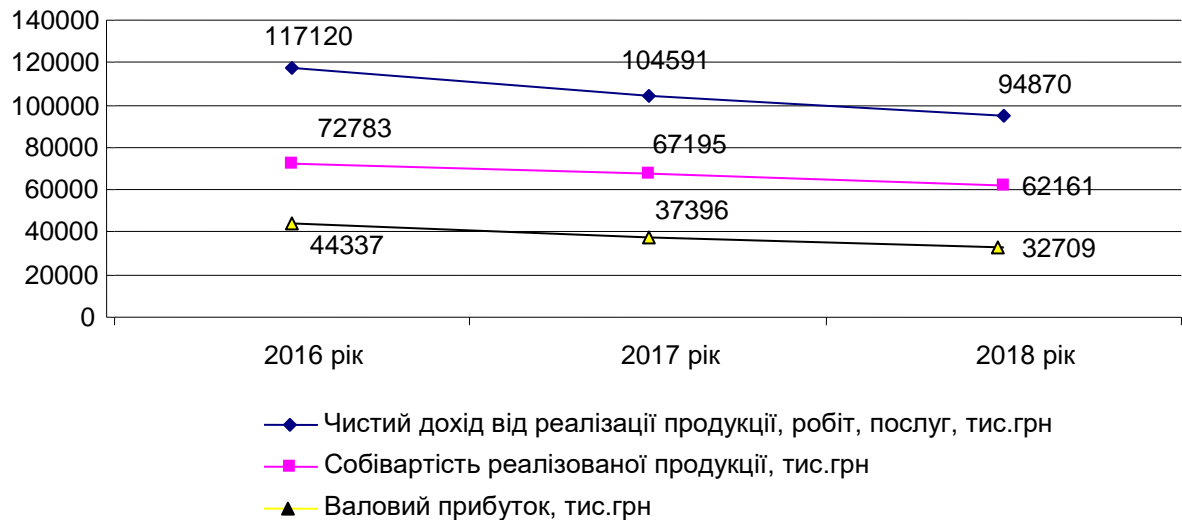

Рисунок 2.1 - Динаміка доходу від реалізації продукції, собівартості реалізованої продукції та валового прибутку ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

У зв'язку з цим проаналізуємо склад, структуру та динаміку доходів фінансово-господарської діяльності ремонтно-механічного заводу (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка складу та структури доходів ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

тис.грн

Показник	Рік			Питома вага доходів, %			Темп змін, %		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2017 рік до 2016 року	2018 рік до 2017 року	2018 рік до 2016 року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	117120	104591	94870	67,79	76,65	64,11	89,30	90,71	81,00
Інший операційний дохід	54856	31689	52594	31,75	23,22	35,54	57,77	165,97	95,88
Інші фінансові доходи	0	0	1	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Інші доходи	801	180	513	0,46	0,13	0,35	22,47	285,00	64,04
Усього	172777	136460	147978	100,00	100,00	100,00	78,98	108,44	85,65

Дані таблиці 2.3 засвідчують, що загалом за останні три роки

спостерігається переважно спадна динаміка усіх доходів досліджуваного підприємства.

Так, у 2016 році підприємство отримало доходів на загальну суму 172777 тис. грн., у 2017 році – 136460 тис. грн., тобто на 21,02% менше, ніж у 2016 році.

Але вже на кінець 2018 року загальна сума доходу, в порівнянні з 2017 роком, зросла на 8,44%. Основний вплив, що зумовив такі зміни мали обсяги іншого операційного доходу, який як за абсолютними, так і структурними показниками характеризувався як най динамічніший.

Динаміка складу та структури витрат фінансово-господарської діяльності ремонтно-механічного заводу представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка складу та структури витрат ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

сума – тис.грн, питома вага - %

Показник	Рік			Питома вага витрат, %			Темп змін, %		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2017 рік до 2016 року	2018 рік до 2017 року	2018 рік до 2016 року
Собівартість реалізованої продукції (товарів, роботи, послуг)	72783	67195	62161	41,17	45,42	36,58	92,32	92,51	85,41
Адміністративні витрати	25584	22726	25555	14,47	15,36	15,04	88,83	112,45	99,89
Витрати на збут	19377	6653	2016	10,96	4,50	1,18	34,33	30,26	10,39
Інші операційні витрати	56163	42744	65708	31,77	28,89	38,67	76,11	153,72	117,00
Фінансові витрати	298	758	955	0,17	0,51	0,56	254,36	125,99	320,47
Інші витрати	2501	7859	13538	1,41	5,31	7,97	314,23	172,26	541,30
Витрати з податку на прибуток	97	18	0	0,05	0,01	0,00	18,56	0,00	0,00
Усього	176803	147953	169930	100,00	100,00	100,00	83,68	114,85	96,11

Виходячи з даних таблиці 2.4, бачимо, що за аналізований період спостерігається неоднорідна динаміка суми усіх витрат підприємства. Якщо у 2017 році підприємству вдалося, в порівнянні з 2016 роком, скоротити свої

витрати на 16,32%, то в 2018 році, в порівнянні з 2017 роком, їх сума збільшилась на 14,85%, проте, була меншою ніж у 2016 році на 3,89%.

Найбільша частка у загальній сумі витрат досліджуваного підприємства припадає на собівартість реалізованої продукції: 41,17% у 2016 році, 45,42% у 2017 році, 36,58% у 2018 році. За останні три роки спостерігається зменшення суми собівартості реалізованої продукції на 14,59%. Це пов'язано зі зменшенням обсягів реалізації та відповідно до цього зменшенням обсягів виробництва.

Нестабільною виявилася і динаміка адміністративних витрат заводу. Їх обсяг у 2018 році, в порівнянні з 2017 роком на фоні загального скорочення економічних показників діяльності збільшився на 12,15%.

В той час як витрати на збут, що пов'язані безпосередньо із операційною діяльністю підприємства, за досліджуваний період скоротилися майже у 10 разів. Так, у 2017 році вони склали 6653 тис. грн., що на 65,67% менше ніж у 2016 році, а у 2018 році – 2016 тис. грн., тобто більше ще на 69,74% менше.

Особливої уваги в контексті теми дипломного дослідження заслуговує стрімко зростаюча динаміка операційних і фінансових витрат підприємства. Так, при скороченні інших операційних витрат у 2017 році спостерігаємо їх активне зростання у 2018 році – на 53,72%., а фінансові витрати за 2016-2018 роки зросли у 3 рази.

Аналізуючи структуру витрат ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр. відмічаємо, що найбільша частка всіх витрат досліджуваного підприємства припадає на собівартості реалізованої продукції та інші операційні витрат.

Низька інформаційна прозорість публічної фінансової інформації щодо детальної характеристики складових доходів і витрат аналізованого підприємства не дозволяє конкретизувати аналітичні висновки щодо джерел формування доходів та напрямів використання фінансових ресурсів ТОВ

«Полтавський ремонтно-механічний завод».

Порівняємо динаміку загальних витрат та доходів ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» (рис. 2.2).

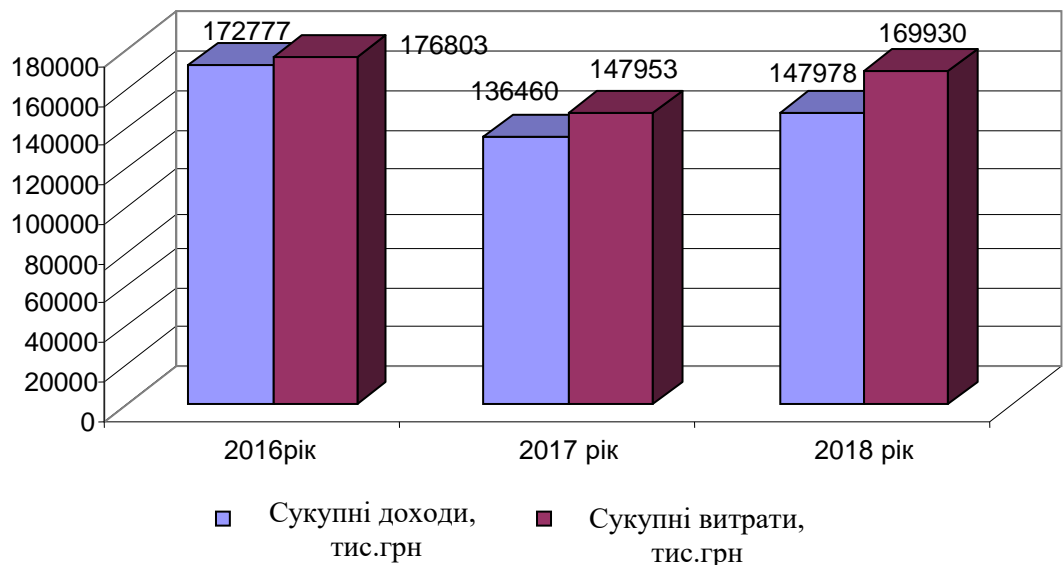

Рисунок 2.2 – Динаміка доходів та витрат ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

Рисунок 2.2 наочно демонструє, що за весь аналізований період загальна сума витрат досліджуваного підприємства перевищує загальну суму його доходів, що свідчить про негативний результат його діяльності. При цьому найменша різниця між витратами та доходами спостерігається у 2016 році, а найбільша – у 2018 році.

Тобто найвища ефективність діяльності підприємства спостерігається у 2016 році, а найнижча у 2018 році.

Отже, проаналізувавши основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за період 2016-2018 рр. можемо зробити висновок, що протягом усього аналізованого періоду фінансово-господарська діяльність ремонтно-механічного заводу була неефективною результатом чого є отримання збитку.

Негативний вплив деяких з перерахованих факторів, і передусім рівня загальновиробничих витрат, збитковості операційної діяльності, має бути усунений або, принаймні, мінімізований. Одним із напрямків вирішення

поставленого завдання є скорочення витрат, що мають непродуктивний характер, нарощення обсягів виробництва і реалізації.

2.2 Діагностика фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на основі традиційних методик фінансового аналізу

На основі проведеного огляду сучасних підходів до визначення сутності фінансової стійкості підприємства нами було виділено ряд її характерних особливостей. Зокрема, фінансова стійкість представляє такий стан підприємства, який дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, платоспроможність і ліквідність підприємства, а також ефективність фінансово-господарської діяльності у коротко- і в довгостроковій перспективах.

Оцінювання фінансової стійкості підприємства необхідно почати з розрахунку значень множини показників, які дадуть змогу зробити висновок стосовно умов функціонування підприємства – стабільна робота підприємства чи кризова ситуація в діяльності підприємства. Методики визначення умов функціонування підприємства є загальновідомими. З нашого погляду, найбільш оптимальним і об'єктивним є метод визначення типу фінансової стійкості підприємства, сутність якого полягає в такому: абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування. Для цього складемо таблицю 2.5.

Виходячи з результатів розрахунку у таблиці 2.5, підтверджений висновок про те, що підприємство протягом 2016-2018 років знаходиться у кризовому фінансовому стані, тому що виконується умова: $E_1 < 0$, $E_2 < 0$, $E_3 < 0$.

Таблиця 2.5 – Динаміка узагальнюючих показників фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на кінець 2016-2018 рр., тис. грн.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+,-)	
				2017 року від 2016 року	2018 року від 2017 року
Наявність власних оборотних коштів	-3589	-13253	-32922	-9664	-19669
Загальна величина власних та довгострокових позичкових коштів у формуванні запасів	5050	-2514	-12963	-7564	-10449
Загальна величина основних джерел формування запасів	5628	8041	-7772	2413	-15813
Запаси	37024	29197	35026	-7827	5829
Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів у формуванні запасів	-40613	-42450	-67948	-1837	-25498
Надлишок (+), нестача (-) власних , довгострокових джерел у формуванні запасів	-31974	-31711	-47989	263	-16278
Надлишок (+), нестача (-) загальних джерел формування запасів	-31396	-21156	-42798	10240	-21642

Це впливає з того, що значна частка власних коштів була спрямована на формування необоротних активів.

Як наслідок, спостерігається нестача власних оборотних коштів, загальних власних та довгострокових джерел формування запасів. В таких умовах для стабілізації фінансового стану підприємства необхідно збільшувати власний капітал за рахунок ефективного використання активів підприємства.

Поряд із характеристикою абсолютних показників фінансової стійкості з метою ідентифікації рівня фінансової стійкості доцільно провести розрахунок та визначити динаміку показників структури капіталу ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» (таблиця 2.6).

Згідно даних таблиці 2.6, коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) у 2016 році становив 0,419 і був нижчим за нормативне значення на 0,081, тобто частка власного капіталу у валюті балансу підприємства дорівнювала 41,9 %. У наступних роках цей коефіцієнт зменшився і становив у 2017 році 0,381 та 0,176 у 2018 році.

Таблиця 2.6 – Динаміка показників структури капіталу ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на кінець 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Нормативне значення	Відхилення (+,-)	
					2017 року від 2016 року	2018 року від 2017 року
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,419	0,381	0,176	-0,039	-0,205	0,419
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,160	0,252	0,965	0,092	0,713	0,160
Коефіцієнт фінансової заборгованості	1,384	1,626	4,674	0,242	3,048	1,384
Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності)	0,419	0,381	0,176	-0,039	-0,205	0,419
Коефіцієнт фінансової залежності	2,384	2,626	5,674	0,242	3,048	2,384
Коефіцієнт фінансування	0,723	0,615	0,214	-0,107	-0,401	0,723

Це свідчить про високу залежність аналізованого заводу від зовнішніх джерел фінансування, крім того занепокоєння викликає той факт, що на кінець аналізованого періоду підприємство опинилося на нижній межі оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом.

Про зростання залежності підприємства від довгострокових зобов'язань свідчить динаміка коефіцієнта фінансового левериджу. Його значення протягом 2016-2018 років не відповідало оптимальному, прийнятому у вітчизняній практиці фінансового аналізу.

Про погіршення структури капіталу свідчить і динаміка коефіцієнту фінансової заборгованості. Аналогічні висновки підтверджує і динаміка коефіцієнтів фінансової залежності та фінансування.

Отже, значення коефіцієнтів структури капіталу підтвердили раніше зроблений нами висновок про наростаючу залежність ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» від зовнішніх джерел фінансування, що значно підвищує рівень загроз для фінансового стану аналізованого товариства. У

загальній вартості капіталу вартість позикового капіталу у 2016-2018 роках значно перевищує вартість власного, при цьому спостерігається тенденція до зростання його частки, що свідчить про незадовільну структуру сукупного капіталу підприємства.

Слід відзначити, що оцінка рівня фінансової складової економічної стійкості підприємства на основі аналізу його фінансової стійкості (виходячи з достатності оборотних коштів для здійснення виробничо-фінансової діяльності) є занадто вузькою. Це пов'язано із тим, що крім оборотних коштів у фінансовій діяльності підприємства має бути задіяний власний основний капітал, прибуток, інвестиції тощо. Зрозуміло, що чим вище рівень забезпеченості власним основним капіталом, власними оборотними коштами, кредитами і позиками під власні гарантії чи гарантії держави, інвестиціями, фінансування з бюджету, чим оптимальніше їх рівень, тим вищим є рівень фінансової стійкості підприємства. Тому наступним етапом оцінки фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» є аналіз показників ліквідності та платоспроможності (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 - Оцінка ліквідності балансу ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на кінець 2016-2018 рр.

тис.грн

Активи	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Пасиви	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Нестача (-) або надлишок (+) платіжного капіталу		
								2016 рік	2017 рік	2018 рік
Найбільш ліквідні активи (A1)	1203	98	1630	Найбільш термінові зобов'язання (П1)	65445	48026	71544	-64242	-47928	-69914
Середньо ліквідні активи (A2)	37139	30632	31911	Коротко-строкові кредити банків і позики (П2)	578	10555	5191	36561	20077	26720
Низько-ліквідні активи (A3)	32731	25337	30231	Довгострокові зобов'язання (П3)	8639	10739	19959	24092	14598	10272
Важко-ліквідні активи (A4)	57539	55894	53611	Постійні пасиви (П4)	53950	42641	20689	3589	13253	32922
Баланс	128612	111961	117383	Баланс	128612	111961	117383	X	X	X

З таблиці 2.7 видно, що зіставлення найбільш ліквідних активів і термінових зобов'язань приводить до висновку про недостатність протягом усього періоду, який досліджується цієї групи активів для термінового погашення зобов'язань. Особливо це прослідковується у 2018 році у якому платіжна нестача становила 69914 тис. грн.

Ліквідною є друга і третя група активів, оскільки обсяг коштів у розрахунках та вартість матеріальних запасів підприємства перевищує суму короткострокового і довгострокового забезпечення.

В той же час протягом аналізованого періоду не виконується четверта нерівність, що свідчить про відхилення ліквідності балансу від абсолютної.

Таким чином, можемо говорити про неліквідність балансу акціонерного товариства в 2016-2018 роках, так як на підприємстві виконуються не всі з вище зазначених умов. А саме:

- у 2016 році підприємство не мало достатньої суми готівкових коштів для розрахунків з кредиторами ($A_1 < P_1$);
- підприємство власним капіталом не забезпечує фінансування необоротних активів ($A_4 > P_4$).

Аналіз ліквідності балансу, проведений за вищезазначеною схемою не відрізняється абсолютною точністю. Тому з метою комплексної оцінки ліквідності балансу доцільно застосовувати загальний показник платоспроможності.

Динаміку показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 роки представлено у таблиці 2.8.

Відмічаємо, що рівень платоспроможності у 2016-2018 роках є низьким (за показником абсолютної ліквідності, який нижче від нормативного значення товариство може бути визнане неплатоспроможним), також слід відмітити зменшення цього показника у динаміці. Станом на кінець 2016 року підприємство може погасити негайно лише 1,8 % короткострокових (поточних) зобов'язань, на кінець 2017 року лише 0,2 %, а на кінець 2018

Таблиця 2.8 – Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на кінець 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Нормативне значення	Відхилення (+,-)	
					2017 року від 2016 року	2018 року від 2017 року
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,018	0,002	0,021	$\geq 0,2-0,3$	-0,017	0,020
Коефіцієнт термінової ліквідності	1,058	0,955	0,810	0,7-0,8	-0,103	-0,146
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,076	0,957	0,831	2-2,5	-0,119	-0,126
Коефіцієнт ліквідності запасів	0,561	0,498	0,456	≥ 1	-0,062	-0,042
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	0,497	0,457	0,353	-	-0,040	-0,104
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,553	0,501	0,543	–	-0,052	0,043
Коефіцієнт мобільності активів	1,235	1,003	1,190	$\geq 0,5$	-0,232	0,186

року 2,1 %, що оцінюється негативно.

Коефіцієнт термінової ліквідності знаходиться в межах нормативного значення та слід відмітити його зростання. Так, у 2016 році товариство зможе повернути при повному погашенні дебіторської заборгованості та за умови, що дебіторська заборгованість не є простроченою всю суму поточної заборгованості, у 2017 році – 98,5 %, а у 2018 році – 81,0 %.

Що стосується загального рівня платоспроможності, то цей показник за досліджуваний період нижче нормативу. Це означає, що у 2016 році поточні активи підприємства повністю покривають поточні зобов'язання, проте у 2017 році – лише на 95,7 %, а у 2018 році – на 83,1%.

Показник ліквідності запасів протягом 2016-2018 років не досяг нормативного значення. Навіть враховуючи динаміку зростання цього показника протягом аналізованого періоду матеріальні цінності не покривають поточні зобов'язання ремонтно-механічного заводу в достатніх обсягах.

Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках свідчить про те, що надходження від дебіторів та грошові кошти будуть покривати поточні зобов'язання у 2016 році на 49,7 %, у 2017 році – на 45,7 %, а у 2018 році лише на 35,3%.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості показує, який розмір кредиторської заборгованості припадає на 1 грн. дебіторської. Так, у 2016 році на 1 грн. дебіторської заборгованості припадало 5,53 грн. кредиторської заборгованості, у 2017 році – 5,01 грн., а у 2018 році вже 5,43 грн. Це свідчить про те, що з 2016 по 2018 роки заборгованість підприємства перед кредиторами збільшилась, що негативно характеризує фінансово-господарську діяльність товариства.

Збільшення коефіцієнта мобільності протягом аналізованого періоду свідчить про те, що питома вага поточних активів у валюті балансу збільшилась та вказує на покращання структури активу балансу підприємства.

Таким чином, протягом 2016-2018 років ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» має фінансові труднощі із забезпеченням належного рівня платоспроможності, а рівень фінансової стійкості варто визначити як критичний.

2.3 Інтегральна оцінка ефективності механізму забезпечення фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод»

Сучасні умови, в яких функціонують суб'єкти господарювання є досить динамічними, з високим ступенем невизначеності майбутніх результатів, а також з великою кількістю загроз внутрішнього та зовнішнього характеру. Традиційно фінансова стійкість ототожнюється з поняттями фінансова платоспроможність і фінансова стійкість. Однак необхідно глибше зрозуміти сутність фінансової стійкості як показника захищеності підприємства від негативних впливів чинників середовища функціонування.

Фінансова стійкість може бути визначена як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, що виражена у високих фінансових показниках прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних та оборотних активів, структури капіталу, норми виплат за цінними паперами, а також курсової вартості цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансового становища і перспектив його технологічного та фінансового розвитку.

Зміст фінансової стійкості підприємства полягає в здатності підприємства самостійно розробляти і здійснювати фінансову стратегію відповідно до цілей загальної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища. Головна умова фінансової стійкості підприємства – здатність протистояти існуючим і тим, що виникають, нестійкостям і загрозам, які намагаються завдати фінансових збитків підприємству або небажано змінити

структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство.

Для забезпечення цієї умови підприємство повинно підтримувати фінансову стійкість, рівновагу, забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства і гнучкість в прийнятті фінансових рішень. Економічна наука в більшості випадків визначає фінансову безпеку як складову економічної стійкості підприємства, яка при цьому має свої особливості.

Функціонування підприємства в умовах невизначеності та ризику посилює загрозу фінансовій безпеці підприємства. Усі джерела загроз фінансовій безпеці підприємства можна поділити на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні.

Об'єктивні можуть бути зумовлені змінами економічних механізмів і, насамперед, фінансових відносин у міжнародних та міждержавних угодах, діями окремих держав, змінами економічних та фінансових механізмів у державі, природними явищами.

Суб'єктивні чинники фінансової нестійкості мають внутрішнє та зовнішнє походження. Зовнішні суб'єктивні чинники фінансової нестійкості можуть бути пов'язані зі спекуляціями цінними паперами, агресивним придбанням акцій фірми конкурентами, ціновою конкуренцією суперників, шахрайством з боку окремих фірм і фізичних осіб. Внутрішні суб'єктивні чинники виникають внаслідок недостатньо ефективної діяльності менеджерів фінансово-економічних служб та служби маркетингу.

Більшість науковців поділяють думку про необхідність використання в оцінці фінансової стійкості комплексного підходу, а тому вони пропонують технології інтегрального оцінювання фінансової стійкості підприємства. Як показали проведені дослідження, оцінка фінансової стійкості підприємства зводиться переважно до визначення стійкості його фінансового стану. Зокрема, Ілляшенко С.М. зводить оцінювання фінансової стійкості до визначення рівня фінансової стійкості за допомогою агрегатних (балансових) моделей [32]. За підходами Ю.Б. Кракоса та Р.О. Разгона, а також за методикою О.Г.

Блажевича, передбачається визначення інтегрального показника фінансового стану [41]. Ці методики побудовано на індикаторному підході, суть якого зводиться до порівняння фактичних значень відповідних показників із граничними (нормативними). Принциповим питанням під час використання цих двох методик є питання вибору нормативних значень цих показників, які використовують для аналізу.

Таким чином, усі з розглянутих методик передбачають оцінку фінансового стану з використанням різноманітних методичних підходів.

В залежності від мети, періодичності фінансового аналізу, його об'єкту і результатів науковцями були розроблені цілі комплекси аналітико-оцінних показників, зокрема показники оцінки майнового стану суб'єкту підприємництва, прибутковості, ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової стійкості, стабільності, ділової активності, акціонерного капіталу.

Отже, слід відібрати деякий набір показників, який би комплексно оцінював фінансовий стан суб'єкту підприємництва, як з погляду ризиків, так і ефективності діяльності. Особливу увагу варто звернути на показники фінансової стійкості підприємства, оскільки саме вони є визначальними при визначенні рівня фінансової стійкості.

Одночасно при виборі необхідного комплексу фінансових показників потрібно враховувати специфіку роботи саме українських підприємств. На думку О.А. Єпіфанова, до такого комплексу можна віднести такий проблемний показник для України, як коефіцієнт зносу основних засобів. Важливою складовою інтегрального показника фінансової стійкості має бути оцінка показників рентабельності суб'єктів підприємництва, особливо коефіцієнта рентабельності активів, оскільки він дає загальну картину за ступенем прибутковості діяльності, причому в масштабах усього підприємства, а не окремих складових його діяльності [24].

З метою оцінки ліквідності, платоспроможності і кредитоспроможності необхідно використовувати такі ключові показники: коефіцієнт покриття

загальний та коефіцієнт фінансування. Найбільш цікавим, з погляду фінансової стійкості суб'єкту підприємництва й оцінки ступеня захищеності від зовнішніх фінансових ризиків є коефіцієнт втрати платоспроможності, оскільки саме він дає уявлення про ступінь теоретичної спроможності виконувати суб'єктом підприємництва свої зобов'язання, у випадку настання певних негативних подій, тобто дає загальну характеристику його захисним фінансовим резервам.

Також необхідним є введення в систему коефіцієнтів показників ділової активності. На погляд О.А. Єпіфанова, для аналізу доцільно взяти коефіцієнт оборотності активів, оскільки він дає загальну картину ефективності використання активів. Для того, щоб дещо конкретизувати цей показник, ним було вирішено застосувати також коефіцієнт фондівіддачі основних засобів, оскільки ключовою статтею активів балансу суб'єкту підприємництва сфери матеріального виробництва є його основні засоби [24]. На основі вище викладеного О.А. Єпіфанов рекомендує наступний перелік коефіцієнтів, що є ключовими при проведенні експрес-аналізу стану фінансової стійкості підприємства (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 – Ключові показники експрес-аналізу рівня фінансової стійкості суб'єкта підприємництва матеріального виробництва України [24]

Назва коефіцієнта	Економічний зміст	Нормативне значення за основними методиками
1	2	3
Коефіцієнт зносу основних засобів	Характеризує ступінь зношеності основних засобів підприємства	Менше 0,5
Фондовіддача	Характеризує ефективність використання основних засобів	Більше 1
Рентабельність активів	Показує, який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в активи. Дозволяє визначити ефективність використання активів підприємства	Більше 0,05
Коефіцієнт оборотності активів	Визначає потенціал компанії по одержанню доходу при існуючих інвестиціях і структурі капіталу	Немає
Коефіцієнт покриття загальний	Характеризує достатність оборотних коштів для погашення своїх боргів	Критичне значення = 2. Значення = 2-2,5 свідчить, що підприємство вчасно ліквідує свої борги.

Продовження таблиці 2.9

1	2	3
Коефіцієнт фінансування	Визначає співвідношення загальної заборгованості і власного капіталу	Менше 1
Коефіцієнт втрати платоспроможності	Показує, наскільки в силу негативних факторів, можуть бути скорочені надходження коштів, щоб при цьому була можливість здійснювати необхідні платежі	Значення даного коефіцієнта не повинне бути менше 1

Оскільки, досліджуване підприємство є виробничим підприємством, то маємо змогу скористатися даною інформацією під час аналізу стану фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».

У монографії О.А. Єпіфанова розраховані середні значення основних фінансових показників та типові діапазони за суб'єктами підприємництва сфери матеріального виробництва України (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10 – Середні значення основних фінансових показників та типові діапазони за суб'єктами підприємництва сфери матеріального виробництва України [24]

Назва коефіцієнта	Нормативне значення	У середньому за сферою матеріального виробництва	Типовий діапазон
Коефіцієнт зносу основних засобів	Менше 0,5	0,48	0,40-0,60
Фондовіддача	Більше 1	2,00	1,00-3,00
Рентабельність активів	Більше 0,05	0,01	-0,02-0,04
Коефіцієнт оборотності активів	Немає	0,84	0,40-1,20
Коефіцієнт покриття загальний	2,0-2,5	1,50	0,80-2,10
Коефіцієнт фінансування	Менше 1	1,02	0,40-1,60
Коефіцієнт втрати платоспроможності	Менше 1	1,04	0,90-1,20

За основу при побудові кількісної методики оцінки стану фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» будемо використовувати інтегральний показник, максимальне значення якого складає 100 балів.

Таким чином, зведення наведеного переліку показників в один інтегральний пропонується проводити за наступною формулою:

$$I = \sum_{i=1}^n MAX_i \cdot P_i \quad \left\{ \begin{array}{l} P_i=1; K_i > t_i \\ P_i=0,5; K_i \in t_i \\ P_i=0; K_i < t_i \end{array} \right. \quad (2.1)$$

де I – інтегральна оцінка рівня фінансової стійкості;

MAX_i – максимальна кількість балів за i -тим коефіцієнтом;

P_i – поправочний коефіцієнт;

K_i – фактичне значення i -го коефіцієнту [24].

Оскільки зазначені показники не є рівнозначними при визначенні рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», то необхідно здійснити розподіл внеску кожного з коефіцієнтів у загальний результат (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11 – Максимальні бальні оцінки в розрізі окремих коефіцієнтів для оцінки рівня фінансової стійкості суб'єктів підприємництва [24]

Назва коефіцієнта	Максимальна кількість балів
Коефіцієнт зносу основних засобів	10
Фондовіддача	10
Рентабельність активів	10
Коефіцієнт оборотності активів	10
Коефіцієнт покриття загальний	20
Коефіцієнт фінансування	20
Коефіцієнт втрати платоспроможності	20
Максимально можлива кількість балів	100

Крім того, необхідно визначити інтервали значень показників за допомогою поправочних коефіцієнтів – та кількість балів, що присвоюється експертом. О.А. Єпіфанов пропонує ввести три групи поправочних коефіцієнтів: 0; 0.5; 1.

Дані групи відповідають трьом типам оцінки рівня фінансової стійкості – критичний, недостатній, достатній. Розподіл значень за поправочними

коефіцієнтами наведений у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Визначення поправочного коефіцієнту за ключовими показниками аналізу рівня фінансової стійкості для суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва України [24]

Назва коефіцієнту	Поправочний коефіцієнт		
	0,00	0,50	1,00
Коефіцієнт зносу основних засобів	>0,60	0,40-0,60	<0,40
Фондовіддача	<1,00	1,00-2,00	>2,00
Рентабельність активів	<0,00	0-0,05	>0,05
Коефіцієнт оборотності активів	<0,50	0,50-0,90	>0,90
Коефіцієнт покриття загальний	<0,80	0,80-1,00; >1,50	1,00-1,50
Коефіцієнт фінансування	>1,10	0,90-1,10	<0,90
Коефіцієнт втрати платоспроможності	<0,85	0,85-1,00	>1,00

За результатами аналізу суб'єкт підприємництва може отримати один з трьох типів оцінки рівня фінансової стійкості:

- критичний – менше 60 балів;
- недостатній – 60-80 балів;
- достатній – 80-100 балів.

Деякі коефіцієнти, що є складовими інтегрованого показника стану фінансової стійкості для ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» були вже розраховані в попередньому пункті, тому занесемо їх значення до таблиці 2.13, інші розрахуємо.

Таблиця 2.13 – Складові інтегрального показника фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,627	0,646	0,667
Фондовіддача	2,378	2,199	2,078
Рентабельність активів, %	-0,030	-0,096	-0,191
Коефіцієнт оборотності активів	0,884	0,870	0,827
Коефіцієнт покриття загальний	1,076	0,957	0,831
Коефіцієнт фінансування	0,723	0,615	0,214
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,536	0,464	0,400

Наступним кроком необхідно визначити інтервали значень показників за допомогою поправочних коефіцієнтів (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14 – Визначення поправочного коефіцієнту за ключовими показниками аналізу стану фінансової стійкості для ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 рр.

Назва коефіцієнта	Поправочний коефіцієнт		
	2016	2017	2018
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,00	0,00	0,00
Фондовіддача	1,00	1,00	1,00
Рентабельність активів	0,00	0,00	0,00
Коефіцієнт оборотності активів	1,00	1,00	1,00
Коефіцієнт покриття загальний	0,50	0,50	0,50
Коефіцієнт фінансування	1,00	1,00	1,00
Коефіцієнт втрати платоспроможності	0,50	0,50	0,50

Маючи значення поправочних коефіцієнтів за ключовими показниками аналізу стану фінансової стійкості для ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», можемо розрахувати інтегрований показник стану фінансової стійкості за 2016 -2018 роки (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15 – Значення інтегрального показника стану фінансової стійкості для ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на кінець 2016-2018 рр.

Назва коефіцієнту	Рік		
	2016	2017	2018
Коефіцієнт зносу основних засобів	0	0	0
Фондовіддача	10	10	10
Рентабельність активів	0	0	0
Коефіцієнт оборотності активів	10	10	10
Коефіцієнт покриття загальний	10	10	10
Коефіцієнт фінансування	0	0	0
Коефіцієнт втрати платоспроможності	10	10	10
Загальна кількість балів	40	40	40

На основі отриманих значень інтегрального показника стану фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» можна зробити висновки, що для даного підприємства у 2016-2018 рр. характерним був критичний рівень фінансової стійкості. Це свідчить про значну фінансову небезпеку в діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».

Основним недоліком розглянутого методичного підходу до

інтегральної оцінки рівня фінансової стійкості підприємства є досить узагальнена характеристика рівня аналізованого показника.

Враховуючи вищенаведене, особливої актуальності набуває необхідність удосконалення механізму управління системою забезпечення фінансової стійкості підприємства в контексті інформаційного забезпечення формування управлінської стратегії, що дозволить не лише чітко ідентифікувати її поточний рівень, але й здійснювати прогностичні розрахунки.

Висновки за розділом 2

1. За результатами аналізу основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» відмічаємо, що за весь аналізований період діяльність підприємства була неефективною результатом чого є отримання збитку, при цьому найбільший збиток підприємство отримало у 2018 році.

Відмічено, що однією з головних причин негативних тенденцій розвитку аналізованого підприємства є суттєвий розрив економічних зв'язків з Росією, в результаті чого, значна частина машинобудівних підприємств, одним з яких є ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» втратили можливість виробництва та продажу традиційної продукції.

2. В процесі експрес-аналізу рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», за 2016-2018 роки, здійснений методом коефіцієнтів, дозволив виявити певні ознаки незадовільного фінансового стану підприємства: відсутність власних оборотних коштів, неефективне розміщення ресурсів, наявність стійкої заборгованості з платежів, негативні тенденції у виробництві.

Крім того, в ході проведеного дослідження нами було встановлено, що рівень фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» з точки зору ліквідності оборотних активів є критичним та у ремонтно-

механічного заводу існує реальна можливість у короткостроковій перспективі втратити платоспроможність. Баланс заводу не є ліквідним. Тому керівництву підприємства необхідно переглянути структуру активів, а саме співвідношення оборотних та необоротних активів.

3. На основі отриманих значень інтегрального показника фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» зроблено висновки про її критичний рівень у 2016-2018 роках. Це свідчить про значну фінансову небезпеку в діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на перспективу і потребує невідкладних заходів щодо її нейтралізації.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Ідентифікація ролі інформаційного забезпечення в системі управління фінансовою стійкістю підприємства

Сучасні особливості функціонування, складне економічне та політичне становище держави зумовлюють зростання ролі фінансової стійкості для кожного вітчизняного підприємства. Це питання є складним з огляду на можливість виникнення несприятливих ситуацій на декількох рівнях (макро-, мезо-, та мікрорівні) як окремо, так і комплексно.

Управління фінансовою стійкістю підприємства є одним з найбільш значущих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, яка досить тісно пов'язана з іншими системами управління. Управління фінансовою стійкістю підприємств є системою принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, яка б дозволила підприємству розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності, а також забезпечення та підтримання фінансової рівноваги підприємства.

Управління фінансовою стійкістю із застосуванням фінансового механізму може досягти необхідного результату лише за поєднання доцільно спрямованого взаємовпливу всіх його елементів. Для цього він повинен відповідати таким вимогам [1, с. 57]: налаштованість кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому навантаження; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму, який забезпечує інтереси всіх суб'єктів фінансових відносин; зворотний зв'язок усіх елементів фінансового механізму різних вертикальних і горизонтальних рівнів; своєчасність реакції елементів фінансового механізму вищого рівня на

зміни, які відбуваються під впливом елементів нижчого рівня.

Зрозуміло, що розглянуті визначення поняття «фінансовий механізм управління» та його елементів є досить різноманітними, але, базуючись на цих висновках, вважаємо повною та адекватною відповідно до сучасних реалій розвитку авторську структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, запропоновану Г.П. Скляром (рис.3.1) [].

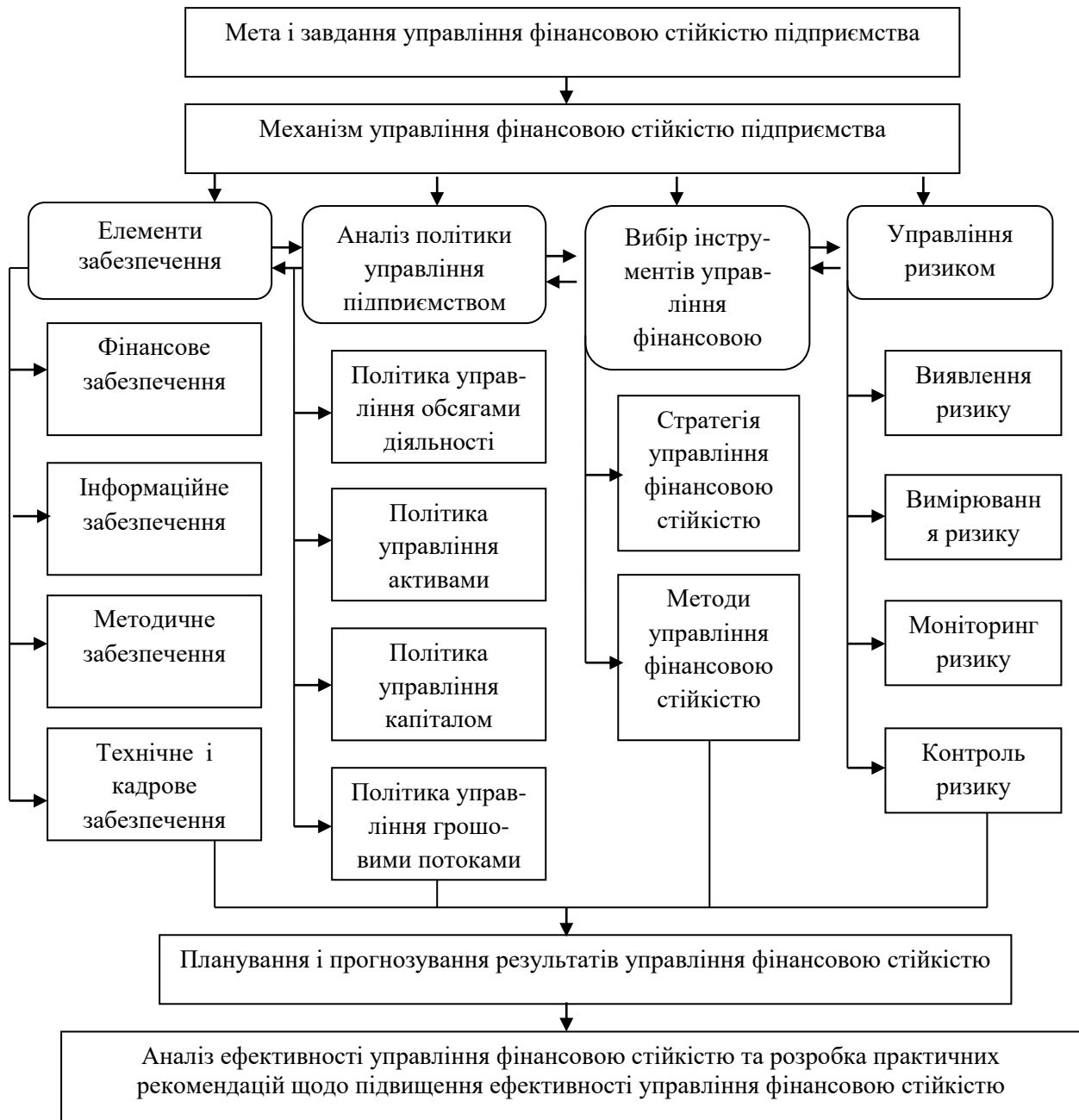

Рисунок 3.1 - Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Як наочно представлено на рис.3.1 однією із важливих складових механізму управління фінансовою стійкістю підприємства є система його забезпечення. На основі аналізу фахової економічної літератури, пропонуємо виділяти наступні підсистеми забезпечення механізму:

- фінансове забезпечення (зовнішні та внутрішні джерела формування фінансових ресурсів для задоволення потреб суб'єкта господарювання); нормативно-правове забезпечення (сукупність нормативно-правових актів, що регулюють фінансову діяльність підприємства);
- інформаційне забезпечення (сукупність зовнішніх та внутрішніх інформаційних потоків, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень);
- методичне забезпечення (система аналітичних прийомів та способів оцінки рівня фінансової стійкості підприємства, з урахуванням внутрішніх взаємозв'язків та взаємозалежностей між складовими фінансової стійкості); кадрове забезпечення (персонал, необхідний для забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства);
- технічне забезпечення (комплекс програмно-технічних засобів, що сприяють управлінню фінансовою стійкістю підприємства) (рис. 3.2).

Фінансове забезпечення механізму реалізується на основі зовнішньої та внутрішньої системи фінансування.

Внутрішнє фінансування здійснюється за рахунок власних доходів підприємства і передбачає використання таких джерел як нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування та надходження від реалізації майна підприємства.

До зовнішніх джерел фінансування відноситься позиковий капітал, до якого належать: кредиторська заборгованість, короткострокові та довгострокові кредити банків, небанківські залучені кошти (державний кредит, кредити міжнародних фінансово-кредитних інститутів, лізинг, комерційний кредит).

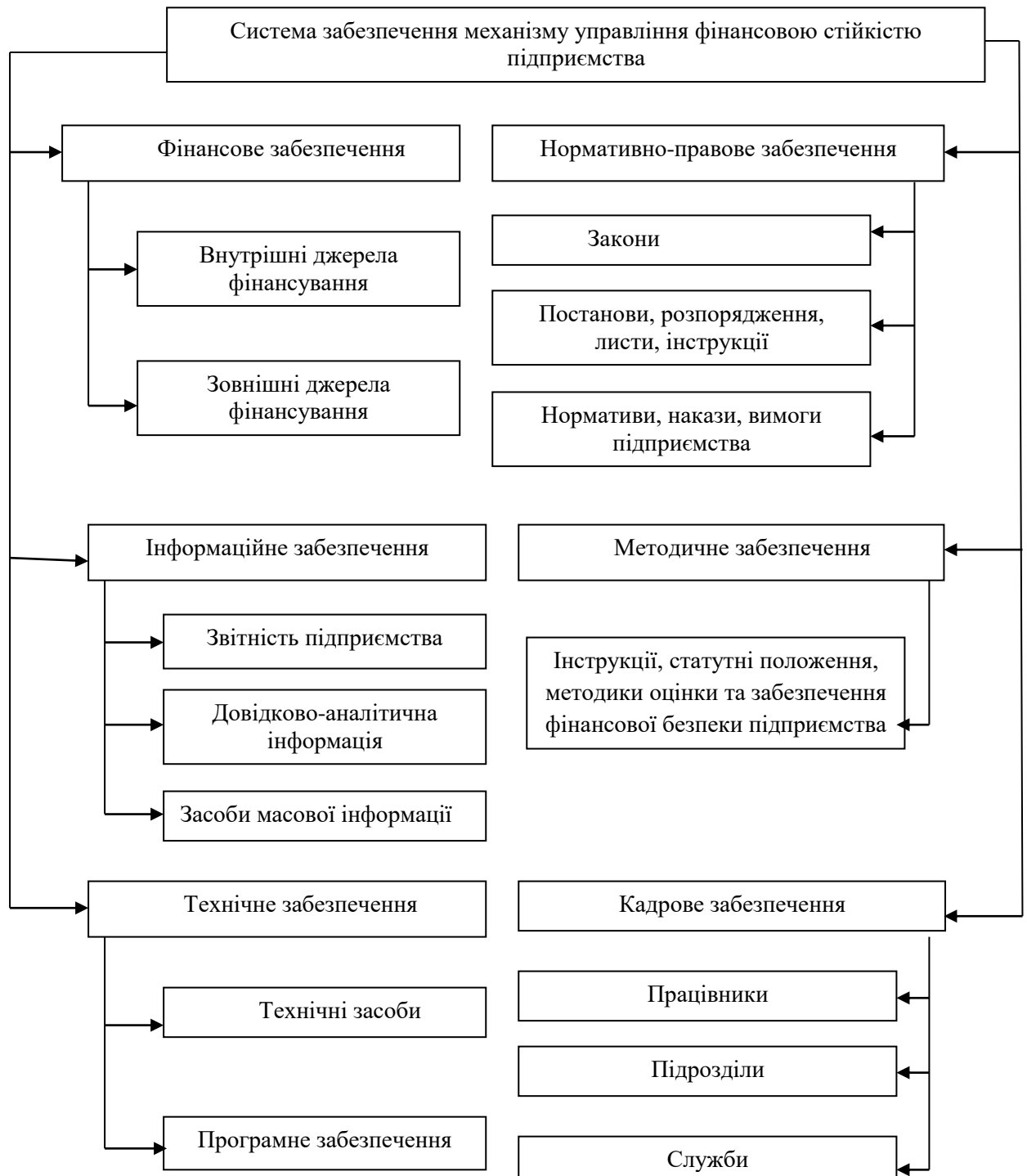

Рисунок 3.2 – Система забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства (уточнено автором)

Використання позикового капіталу дозволяє істотно розширити обсяг діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різноманітних цільових

фінансових коштів, а в кінцевому результаті підвищити ринкову вартість підприємства.

Інформаційне забезпечення – процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних управлінських рішень за складовими фінансової стійкості підприємства.

Основу інформаційного забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства становить: фінансова, податкова, статистична звітність, дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку, експертні оцінки, публікації з відповідних питань, статистичні збірники.

Нормативно-правове забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства включає закони та підзаконні акти, які регулюють фінансову діяльність підприємств, норми, накази, вимоги підприємства.

Основою методичного забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства виступають: інструкції, статутні положення, методики оцінки, що включають систему аналітичних прийомів та способів, які дозволяють комплексно охарактеризувати рівень фінансової стійкості підприємства, з урахуванням внутрішніх взаємозв'язків та взаємозалежностей між складовими фінансової стійкості.

Кадрове забезпечення – забезпеченість підприємства необхідними кадровими ресурсами, формування ефективної системи управління персоналом та комунікативної політики.

Процес формування кадрового забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства охоплює такі етапи:

- визначення потреби в персоналі за чисельністю та складом, підбір персоналу з урахуванням специфіки фінансової діяльності підприємства;
- раціональна розстановка кадрів і розподіл завдань, прав та відповідальності в системі управління фінансовою стійкістю підприємства;

- навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу, що приймає участь в управлінні фінансовою стійкістю підприємства;
- планування ділової кар'єри, службово-професійного просування та своєчасного переміщення персоналу, що дозволить оптимізувати персонал, задіяний в управлінні фінансовою стійкістю, та мінімізувати витрати підприємства.

Обґрунтований підбір кадрів сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень.

Під технічним забезпеченням системи управління фінансовою стійкістю підприємства розуміють комплекс технічних засобів – сукупність технічних засобів збору, реєстрації, накопичення, передачі, обробки, виводу й подання інформації. Комплекс технічних засобів сприяє пришвидшенню вирішення аналітичних завдань та управлінських процесів.

Під час визначення та аналізу системи забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства, як «фундаменту» його функціонування, варто звернути увагу на те, що всі підсистеми постійно розвиваються, відповідно до динамічного розвитку ринкових відносин.

Реалізація запропонованого механізму управління фінансовою стійкістю підприємства в значній мірі посилить результативність діяльності підприємства та дозволить поліпшити його фінансову стійкість та конкурентоспроможність.

Сучасні умови господарювання породжують необхідність побудови комплексної системи управління фінансовою стійкістю підприємства, яка включає управління фінансовими ризиками та загрозами, має певну чітку послідовність етапів та процедур, що дасть змогу підвищити швидкість та якість прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також дозволить скоротити фінансові витрати підприємства.

З метою побудови ефективної системи управління фінансовою стійкістю ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», нами було розроблено алгоритм запровадження механізму управління фінансовою

стійкістю підприємства, в основу якого покладено обґрунтований у теоретичному розділі дипломної роботи підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства.

На першому етапі пропонується визначення фінансових операцій підприємства та аналіз його фінансових відносин з різними контрагентами. Фінансові відносини формуються в межах окремих господарюючих суб'єктів та залежать від форм власності та організаційно-правової форми функціонування підприємства, його галузевої належності, складу майна та капіталу, структури фінансових ресурсів тощо.

На наступному етапі доцільно здійснити структурування фінансових відносин за складовими фінансової стійкості, що сприятиме визначенню рівня фінансової стійкості підприємства та побудові ефективної системи управління нею.

Одним із найважливіших завдань управління фінансовою стійкістю підприємства є аналіз фінансових ризиків. Ідентифікація фінансових ризиків є необхідною передумовою оцінки рівня їх впливу на діяльність підприємства.

Ідентифікація фінансових ризиків полягає у виявленні можливих ризиків, пов'язаних з кожною конкретною фінансовою операцією, та визначенні причин виникнення того чи іншого виду ризику. При цьому, важливо у складі портфеля фінансових ризиків виділити внутрішні ризики, які залежать від самого підприємства, зовнішні ризики, які визначаються макроекономічною діяльністю, та змішані ризики – які залежать як від діяльності самого підприємства, так і від впливу зовнішнього середовища.

Наступним етапом доцільно оцінити ймовірність прояву загроз та фінансових ризиків, тобто визначаємо можливі фінансові наслідки від дії тих чи інших фінансових ризиків та загроз на діяльність підприємства.

Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства можливе лише за умови об'єктивної та своєчасної оцінки її рівня. Саме тому, важливим етапом є оцінка фінансової стійкості підприємства. Аналіз

фінансової стійкості підприємства необхідний не лише власникам підприємства та його менеджерам (своєчасна оцінка рівня фінансової стійкості дозволяє вчасно виявити загрози у фінансовому стані та нейтралізувати їх без втрати фінансової стійкості та платоспроможності), він також дає можливість інвесторам і кредиторам оцінити підприємство з точки зору його привабливості щодо впровадження проектів інвестування та кредитування.

На основі проведеного аналізу фахової економічної літератури, результати якого представлені у першому розділі дипломної роботи, нами було визначено, що на сьогоднішній день не існує єдиної методики оцінки фінансової стійкості підприємства, а запропоновані підходи мають ряд неточностей та суперечностей. Саме тому, актуальним є удосконалення інформаційного забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

3.2 Модернізація інформаційного забезпечення діагностики фінансової стійкості підприємства на основі економетричного моделювання

Для забезпечення ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно використовувати інструментарій економіко-математичного моделювання, який дозволяє розробити механізми удосконалення функціонування економічної системи через опосередковане пізнання об'єкту дослідження. При цьому особливого значення в економічній практиці набувають моделі, що дозволяють одночасно обґрунтовувати управлінські рішення і прогнозувати основні параметри економічної системи.

Враховуючи велику кількість форм господарювання та видів економічної діяльності доцільним, на нашу думку, індивідуально для кожного підприємства визначати склад показників, які характеризують його фінансовий стан. У зв'язку з цим, віддаючи належне доробку В. Каркавчука

щодо методики оцінки і прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства, розглянутої у першому розділі дипломної роботи, вважаємо необхідним її удосконалення заміною абсолютних показників фінансово-господарської діяльності підприємства на систему відносних показників, що відображають рівень загальної ефективності фінансового менеджменту на підприємстві, платоспроможності та фінансової стійкості, ділової активності та ринкової стійкості [33]. Класифікація внутрішніх показників які було обрано для оцінки рівня фінансової стійкості підприємства наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3. 1 – Класифікація внутрішніх показників оцінки рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод»

Показник	Назва
1	2
Внутрішні	Показники оцінки рівня управління: X ₁ - рентабельність власного капіталу;
	Показники оцінки платоспроможності та фінансової стійкості: X ₂ - коефіцієнт поточної ліквідності; X ₃ - коефіцієнт абсолютної ліквідності; X ₄ - співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості
	Показники оцінки ділової активності: X ₅ - коефіцієнт оборотності активів; X ₆ - коефіцієнт оборотності запасів.
	Показники оцінки ринкової стійкості: X ₇ - коефіцієнт автономії; X ₈ - коефіцієнт фінансування.

У таблиці 3.2 представлені вихідні дані для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової стійкості аналізованого товариства за 2011-2018 роки

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2011-2018 рр.

Показник	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	120775	60788	73745	139993	110033	117120	104591	94870

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий прибуток, тис.грн	4912	262	-7192	-784	-6322	-4026	-11493	-21952
Середньорічна вартість активів, тис.грн	98715,5	55852	99196,5	112059,5	127431	132480,5	120286,5	114672
Середньорічна вартість власного капіталу, тис.грн	71642	74114,5	70532	66524	62755	55965,5	48295,5	31665
Капітал, тис.грн	105714	94773	103620	119804	135058	128612	111961	117383
Власний капітал, тис.грн	74098	74131	66933	66916	58594	53950	42641	20689
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції, тис.грн	836	106	325	561	338	1203	98	1630
Поточні активи, тис.грн	39572	47442	51325	60868	76168	71073	56067	63772
Поточні зобов'язання, тис.грн	30616	19392	32957	48902	68839	66023	58581	76735
Кредиторська заборгованість, тис.грн	28318	13413	21959	42607	61560	91712	47101	94049
Дебіторська заборгованість, тис.грн	12315	24590	20584	21970	13664	29736	25347	24769
Середньорічна вартість запасів, тис.грн	836	106	325	561	338	1203	98	1630
Середньорічна вартість дебіторської заборгованості, тис.грн	39572	47442	51325	60868	76168	71073	56067	63772
Рентабельність власного капіталу, %	6,856	0,354	-10,197	-1,179	-10,074	-7,194	-23,797	-69,326
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,293	2,446	1,557	1,245	1,106	1,076	0,957	0,831
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,027	0,005	0,010	0,011	0,005	0,018	0,002	0,021

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	2,299	0,545	1,067	1,939	4,505	3,084	1,858	3,797
Коефіцієнт оборотності активів	1,223	1,088	0,743	1,249	0,863	0,884	0,870	0,827
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	5,446	2,800	3,285	5,127	2,937	1,507	1,579	1,477
Коефіцієнт автономії	0,701	0,782	0,646	0,559	0,434	0,419	0,381	0,176
Коефіцієнт фінансування	2,344	3,591	1,824	1,265	0,766	0,723	0,615	0,214

Наступним етапом є розрахунок нормованих значень показників, які характеризують рівень фінансової стійкості підприємства.

Нормовані значення показників визначаються за формулою:

$$y_{it} = x_{it} / \max x_{it} \quad (3.1)$$

Величини y_{it} характеризують відносне відхилення значення кожного показника фінансової стійкості підприємства відносно максимально досягнутого значення за період, який аналізується.

Нормовані значення показників, які характеризують рівень фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» у 2010-2018 роках представлено у таблиці 3.3.

Інтегральний показник рівня фінансової стійкості підприємства на основі значень кожного показника розраховується за формулою:

$$Y_t = y_{1t} * y_{2t} * \dots * y_{nt}, \quad (3.2)$$

де n – загальна кількість показників, які характеризують фінансову

безпеку підприємства ($n = 8$)

t – номер часового періоду (річні дані з 2010 року по 2018 року) ($t = 8$)

Таблиця 3.3 – Нормовані значення показників, які характеризують рівень фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» у 2011-2018 рр.

Показник	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Рентабельність власного капіталу, %	1,000	0,052	-1,487	-0,172	-1,469	-1,049	-3,471	-10,112
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,528	1,000	0,637	0,509	0,452	0,440	0,391	0,340
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,683	0,137	0,247	0,287	0,123	0,456	0,042	0,531
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	0,510	0,121	0,237	0,430	1,000	0,685	0,412	0,843
Коефіцієнт оборотності активів	0,980	0,871	0,595	1,000	0,691	0,708	0,696	0,662
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,000	0,514	0,603	0,941	0,539	0,277	0,290	0,271
Коефіцієнт автономії	0,896	1,000	0,826	0,714	0,555	0,536	0,487	0,225
Коефіцієнт фінансування	0,653	1,000	0,508	0,352	0,213	0,201	0,171	0,060

Значення рівня фінансової стійкості підприємства у кожний момент часу буде деяким числом з проміжку $[0, 1]$. При цьому чим вище значення інтегрального показника Y_t , тим більш фінансово стабільним є підприємство (вищий рівень фінансової стійкості) [24].

Динаміку інтегрального показника рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» представлено в таблиці 3.4.

Графічне зображення зміни рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» у часі зображено на рис. 3.2.

Таблиця 3.4 – Динаміка інтегрального показника рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2011-2018 рр.

Показник	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Інтегральний показник рівня фінансової стійкості підприємства	0,1055	0,0004	-0,0083	-0,0026	-0,0036	-0,0030	-0,0004	-0,0037

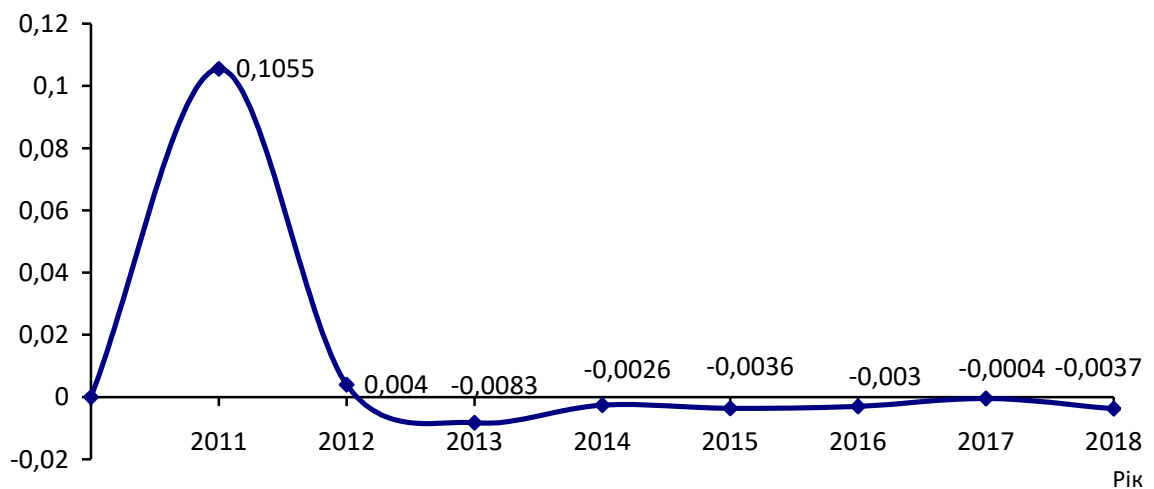

Рисунок 3.2 – Динаміка інтегрального показника рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2011-2018 рр.

Результати проведеного аналізу, на відміну від отриманих за наведеними у попередньому розділі дипломної роботи методиками дозволяють більш чітко і наочно ідентифікувати рівень фінансової стійкості підприємства.

Перевагою такого підходу є і те, що за допомогою нормування значень показників, які впливають на фінансову стійкість підприємства, уникнемо проблеми визначення впливу цих факторів, пов'язаної з різними одиницями виміру та масштабами значень показників. Крім того, результати такого аналізу можуть виступати інформаційною базою для прогнозування рівня фінансової стійкості на коротко і довгострокову перспективу.

3.3 Формування стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства

В умовах економічної та політичної нестабільності, функціонування машинобудівних підприємств значною мірою залежить від раціонального, виваженого прийняття управлінських рішень та ефективної системи організації їх діяльності. Вирішення зазначених завдань на вітчизняних підприємствах ускладнюється відсутністю чіткого вектору розвитку та якісно розробленої стратегії управління, що призводить до зниження фінансової стійкості, потенціалу та конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2010-2018 роки, що здійснений у попередньому розділі дипломної роботи, свідчить про те, що саме низький рівень ефективності системи управління фінансовою стійкістю є причиною кризових явищ, їх орієнтованості на боротьбу з результатами негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а не на попередження та вчасну нейтралізацію потенційних ризиків та загроз.

Дієвим інструментом вирішення цієї проблеми є обґрунтована цілеспрямована стратегія управління фінансовою стійкістю, яка направлена на створення адаптаційних механізмів довгострокової дії до змін зовнішнього та внутрішнього середовища, вироблення високого рівня стійкості до існуючих та потенційних загроз, з метою підвищення ефективності діяльності, забезпечення фінансової підтримки стійкого росту в поточному та перспективному періодах [52].

Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства є невід'ємною складовою формування та реалізації загальної стратегії розвитку промислового підприємства, оскільки відповідає за цілі, напрямки, джерела та об'єкти фінансування. Вона забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства.

Зокрема, стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства забезпечує:

- формування та ефективне використання фінансових ресурсів; високий рівень фінансової стійкості підприємства;
- виявлення найефективніших напрямків інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках;
- відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;
- формування ефективної системи управління фінансовими ризиками, загрозами;
- правильний вибір інструментів і напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами.

Формування стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства повинно базуватися на комплексному, системному підході та враховувати:

- взаємозв'язок стратегії управління фінансовою стійкістю із фінансовою стратегією та загальною стратегією розвитку підприємства;
- рівень законодавчого та нормативно-правового регулювання фінансової діяльності підприємства;
- рівень розвитку та кон'юнктуру фінансового ринку;
- економічну та політичну ситуації в країні;
- ринкову позицію підприємства;
- ресурсне забезпечення підприємства, зокрема забезпеченість власними коштами, можливість залучення позикових коштів та інвестицій, інноваційний потенціал підприємства;
- рівень фінансового ризику на підприємстві ;
- галузеву належність суб'єкта господарювання, оскільки галузь економіки, до якої належить підприємство, окреслює напрям формування його фінансової стратегії та має значний вплив на структуру капіталу підприємства.

Процес розробки й реалізації стратегії підприємства в науковій літературі поданий по-різному: автори виділяють етапи, що відрізняються ступенем деталізації, складністю суб'єкта господарювання і характером самого напрямку розвитку. Стратегія поширюється на довгострокові, перспективні дії суб'єкта господарювання. Можна сказати, що формулювання стратегії (моделі дій) та її інструментарій виступають ядром управління і ознакою його якості.

З метою полегшення стратегічного управління, ми пропонуємо концептуальну схему розробки та реалізації стратегії управління фінансовою стійкістю ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», яка характеризується комплексністю і завершеністю та передбачає послідовність певних етапів.

На першому етапі визначаються місія та довгострокова мета щодо забезпечення фінансової стійкості підприємства. Місією є загальні орієнтири довгострокового функціонування підприємства, що відображають його внутрішній потенціал та враховують зовнішні впливи.

Місія має суттєве значення, оскільки вона є базою для розробки і узгодження цілей, системи планів на підприємстві, відносин із зовнішніми учасниками ринку.

Головною метою стратегії управління фінансовою стійкістю є максимізація його ринкової вартості та підвищення ефективності фінансової діяльності за умов зниження рівнів ризиків. Вона досягається шляхом конкретизації цілей з урахуванням завдань та особливостей майбутнього фінансового розвитку підприємства.

На основі аналізу фахової економічної літератури та враховуючи функціональну структуру фінансової стійкості підприємства, ми вважаємо за доцільне виокремити загальні фінансові та спеціальні стратегічні цілі управління фінансовою стійкістю.

Система стратегічних цілей управління фінансовою стійкістю включає: забезпечення високого рівня бюджетної складової фінансової стійкості

підприємства; забезпечення високого рівня страхової складової фінансової стійкості підприємства; забезпечення високого рівня фондової складової фінансової стійкості підприємства; забезпечення високого рівня інвестиційної складової фінансової стійкості підприємства; забезпечення високого рівня грошової складової фінансової стійкості підприємства; забезпечення високого рівня кредитної складової фінансової стійкості підприємства.

Основна мета стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства формується в залежності від фактичного рівня фінансової стійкості.

На другому етапі розробки стратегії відбувається аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, інформаційною базою якого є статистична та фінансова звітність підприємства, дослідження сучасного стану фінансових ринків, аналітичні огляди, спеціальні дослідження тощо.

Аналіз зовнішнього середовища дозволяє підприємству своєчасно спрогнозувати появу загроз, дає можливість розробити ситуаційні плани на випадок виникнення непередбачених обставин, а також сприяє розробці стратегії, яка дозволить підприємству досягти цілей і перетворити потенційні загрози на вигідні можливості [52].

Також на даному етапі відбувається визначення та аналіз факторів, які впливають на рівень фінансової стійкості підприємства. У свою чергу, аналіз факторів допомагає виявити сильні й слабкі сторони в діяльності підприємства і розробити заходи та напрями дії, за рахунок яких воно могло б підвищити стійкість розвитку та забезпечити свій успіх.

Зовнішні фактори, що впливають на рівень фінансової стійкості підприємства, відображають економічну ситуацію в державі і за кордоном, в окремих регіонах і на галузевих ринках. Найважливішими з них є: стан розвитку економіки країни, грошово-кредитна політика держави, рівень інфляції, стабільність національної валюти, податкова політика держави в цілому та величина податкових ставок зокрема, рівень розвитку ринків позикового капіталу, вартість позикових ресурсів тощо.

Досить впливовим фактором є законодавча база та державні органи. Законодавча база безпосередньо визначає стосунки підприємства з державою, постачальниками, споживачами, працівниками. Сучасна законодавча база характеризується складністю, динамічністю та невизначеністю, що ускладнює діяльність підприємства.

Залежно від характеру та інтенсивності впливу окремих умов і факторів, а також можливості їх контролю, зовнішнє середовище можна поділити на зовнішнє середовище прямого та непрямого впливу. Фактори непрямої дії позначаються на діяльності підприємства не безпосередньо, а опосередковано, а отже мають непрямий вплив на його фінансову діяльність та діють через певні механізми та відносини.

Фактори прямої дії безпосередньо формуються у процесі фінансової діяльності підприємства та залежать від специфіки фінансових відносин підприємства із контрагентами, фінансовими установами, державою та здійснюють прямий вплив на фінансову діяльність підприємства.

Аналіз внутрішнього середовища передбачає визначення фінансового стану підприємства, рівня стійкості функціональних складових фінансової стійкості та рівня фінансових ризиків підприємства, виявлення сильних та слабких сторін, внутрішніх факторів впливу на фінансову безпеку підприємства. До внутрішніх факторів можна віднести: податкову політику підприємства, фінансову гнучкість підприємства, інвестиційну активність підприємства, збалансованість розрахунково-платіжної дисципліни, джерела фінансування діяльності підприємства та структуру його капіталу тощо. Також, важливим чинником, що впливає на рівень фінансової стійкості підприємства, є грамотний та професійний менеджмент підприємства, а головним фактором ризику є некомпетентність та недобросовісність у виконанні керівництвом та працівниками своїх обов'язків.

У процесі проведення аналізу виявляють відповідність між стратегічними орієнтирами підприємства та його внутрішніми ресурсами і можливостями.

Наступним етапом є формування портфелю стратегій управління фінансовою стійкістю підприємства.

Важливими елементами формування та реалізації стратегії є: чітке визначення заходів, направлених на формування та реалізацію стратегії; реалізація заходів, які приносять швидкі результати та надають впевненості у загальному успіху; постійне інформування про визначення цілей та досягнуті результати; чітке визначення обов'язків; дотримання проміжних часових параметрів; встановлення проміжних критеріїв та відповідних пунктів на шляху досягнення визначених загальних цілей.

У сучасній економічній літературі питання сутності та видів стратегій управління фінансовою стійкістю підприємства розглядається відносно недавно. Проте, в Україні комплексним дослідженням цього питання практично не займаються, приділяючи основну увагу фінансовим стратегіям підприємства. Саме тому питання систематизації стратегій управління фінансовою стійкістю підприємства є недостатньо розробленими.

Ми вважаємо, що, як і фінансову стратегію, стратегію управління фінансовою стійкістю підприємства доцільно класифікувати за обсягом фінансових завдань, які визначені у стратегії, на генеральну стратегію управління фінансовою стійкістю, оперативну стратегію управління фінансовою стійкістю та стратегію досягнення окремих стратегічних завдань управління фінансовою стійкістю.

Генеральна стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства регламентує фінансову діяльність підприємства, її базові напрями та питання, а також систему управління фінансовими ризиками та загрозами підприємства. У рамках цієї стратегії вирішуються завдання забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства, оптимізації структури капіталу, визначається податкова політика підприємства та взаємовідносини з бюджетами всіх рівнів, а також напрями розміщення та використання фінансових ресурсів. Як правило, таку стратегію розробляють на термін не менше одного року.

Оперативна стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства призначена для поточного управління фінансовими ресурсами та фінансовими ризиками. Вона розробляється в межах генеральної фінансової стратегії та деталізує її на конкретному проміжку часу (місяць, квартал, півріччя).

Оперативна фінансова стратегія охоплює такі напрями як коригування цільової структури капіталу, управління формуванням власного та позикового капіталу, підвищення рівня стійкості конкретних функціональних складових фінансової стійкості підприємства.

Стратегія досягнення окремих стратегічних завдань управління фінансовою стійкістю підприємства полягає у виконанні конкретних завдань, спрямованих на реалізацію більш глобальних цілей підприємства. Вона може охоплювати такі напрямки як управління використанням основного та оборотного капіталу, прийняття рішень, спрямованих на нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх ризиків та загроз, що постійно оточують підприємство, на основі фінансового аналізу та аналізу зовнішнього середовища підприємства тощо.

У портфелі стратегій управління фінансовою стійкістю підприємства ми пропонуємо виділяти п'ять видів стратегій, відповідно до п'яти рівнів фінансової стійкості підприємства, визначених за комплексним підходом, який включає оцінку фінансового стану підприємства, оцінку фінансових ризиків та оцінку інтегрального рівня фінансової стійкості за її складовими. Таким чином, стратегію управління фінансовою стійкістю підприємства ми поділяємо на такі види: стратегія стабілізації, стратегія помірному зростання, стратегія стійкого зростання, стратегія виживання, антикризова стратегія.

Стратегія зростання спрямована на отримання позитивного ефекту за рахунок розширення ділової активності підприємства в умовах стабільного зовнішнього середовища та діяльності у сегменті ринку, що динамічно розвивається. Дана стратегія переслідує такі цілі: збільшення обсягу капіталу, частки ринку, розширення меж фінансової діяльності, досягнення

позитивної динаміки розвитку [24]. Залежно від специфічних умов середовища, можливе використання таких видів стратегій зростання:

- стратегія стійкого зростання, яка спрямована на збалансування параметрів обмеженого зростання операційної діяльності і необхідного рівня фінансової стійкості підприємства. Пріоритетним завданням є забезпечення ефективного розподілу та використання його фінансових ресурсів. Стратегія націлена на підтримання високого рівня фінансової стійкості підприємства.

- стратегія помірною зростання, яка спрямована на забезпечення високих темпів операційної діяльності підприємства, насамперед обсягів виробництва та реалізації продукції, на приріст оборотних та необоротних активів підприємства. Відповідно до цього, пріоритетною сферою стратегічного фінансового розвитку підприємства є підвищення потенціалу формування фінансових ресурсів. Маючи середній рівень фінансової стійкості, підприємство може активно використовувати як внутрішні, так і зовнішні довгострокові джерела фінансування. Стратегія націлена на підвищення рівня стійкості за окремими функціональними складовими стійкості, рівень стійкості яких є недостатньо високим.

Стратегію стабілізації рівня фінансової стійкості підприємства застосовують в умовах нестабільності, в разі падіння фінансово-господарських показників, при виникненні довгострокових фінансових труднощів, значному зниженні рівня фінансової стійкості підприємства.

Стратегія стабілізації полягає в адаптації діяльності до умов зовнішнього середовища, усуненні загроз, зниженні рівня фінансових ризиків діяльності, підвищенні рівня ефективності взаємодії підприємства з партнерами та контрагентами. Її також використовують для оптимізації циклів залучення та вкладення фінансових ресурсів, запобігання їх нестачі.

Стратегія виживання покликана забезпечити фінансову стабілізацію підприємства в процесі виходу із кризи, передбачає скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції (вихід з окремих ринків або їх сегментів, скорочення певних його виробничих одиниць тощо). За цих умов,

пріоритетною домінантною сферою стратегічного фінансового розвитку стає формування достатнього рівня фінансової стійкості підприємства [57].

Антикризова стратегія застосовується в умовах глибокої кризи, в стані, що близький до банкрутства, та полягає в застосуванні швидких скоординованих дій, які базуються на максимально точних розрахунках. Антикризова стратегія передбачає перебудову систем управління, фінансово-господарської діяльності, зміни структури бізнес-портфеля, джерел фінансових ресурсів, відмову від певних фінансових операцій підприємства.

Ключовою метою стратегії є максимально швидке виведення підприємства з кризи. Своєчасно розроблена і реалізована антикризова стратегія дає змогу уникнути значних втрат капіталу та суттєво знизити ризик фінансового краху.

У межах розглянутих базових стратегій можуть бути реалізовані різні стратегічні альтернативи. Для кожної з них готуються плани заходів з обґрунтуванням необхідних витрат на їхню реалізацію і з розрахунками очікуваного економічного ефекту від їхнього впровадження.

Під час розробки, вибору та реалізації стратегії необхідно враховувати специфічні риси та ознаки кожного виду фінансової стратегії, а також визначати доцільність її впровадження на певному етапі розвитку підприємства.

Взаємозв'язок між видами стратегій управління фінансовою стійкістю підприємств наведено на рис. 3.3.

Визначивши рівень фінансової стійкості підприємств, вважаємо за доцільне запропонувати матрицю вибору стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, яка дозволяє здійснити позиціонування підприємства, залежно від рівня фінансової стійкості, визначити стратегію розвитку на коротко і довгострокову перспективу яка б враховувала особливості діяльності, рівень фінансової стійкості підприємства і надала йому вектор висхідного розвитку в умовах невизначеності та ризику.

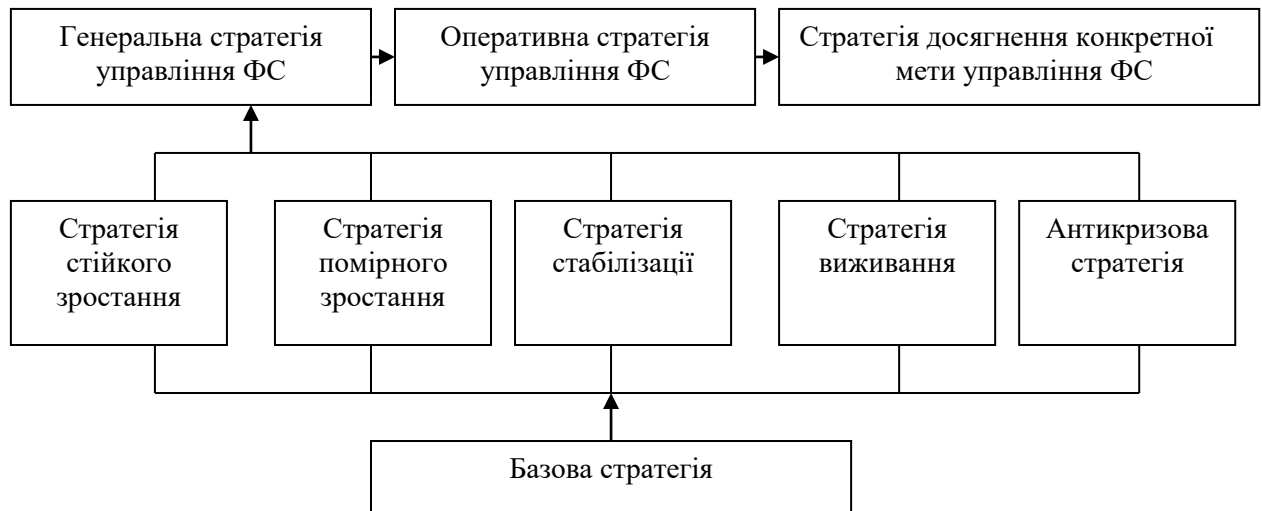

Рисунок 3.3 – Взаємозв’язок між видами стратегій управління фінансовою стійкістю підприємств [52]

Здійснивши аналіз показників діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2010-2018 роки (таблиця 3.5), було визначено, що, протягом досліджуваного періоду, воно мало низькі показники ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності, спостерігалась збиткова діяльність підприємства та відповідно вкрай низь значення інтегрального показника фінансової стійкості, що спричинило потрапляння підприємства до критичної зони фінансової стійкості. З метою відновлення платоспроможності, покращення своїх ринкових позицій на підприємстві та забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості, доцільно застосувати антикризову стратегію.

Наступним етапом є аналіз стратегічних альтернатив, вибір та розробка стратегії. З урахуванням рівня фінансової стійкості підприємства, факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на фінансову діяльність підприємства, відбувається вибір стратегії, яка є доцільною для підприємства за конкретних умов господарювання та яка максимально підвищить довгострокову ефективність організації. Щоб зробити ефективний стратегічний вибір, керівники вищої ланки повинні мати чітку концепцію діяльності підприємства та його майбутнього.

Таблиця 3.5 – Матриця вибору стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства [50]

Рівень ФС	Межі рівнів	Вид стратегії управління ФС	Заходи для реалізації стратегії
1	2	3	4
Високий	0,81-1	Стратегія стійкого зростання	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня коефіцієнта фінансової незалежності; - під час формування фінансових ресурсів надання переваги власним коштам та довгостроковим позиковим ресурсам; - забезпечення ефективного розподілу та використання наявних фінансових ресурсів; - формування ефективної кредитної політики, яка б забезпечувала як достатньо високі обсяги реалізації, так і низький ризик неповернення з боку позичальників; - використання сучасних інструментів управління фінансовими ресурсами
Середній	0,65-0,8	Стратегія помірного зростання	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення високих темпів операційної діяльності підприємства, насамперед обсягів виробництва, реалізації продукції та приросту оборотних і необоротних активів підприємства; - оптимізація структури капіталу підприємства; - підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на стадіях розміщення та використання; - прискорення платежів за допомогою сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; - використання як внутрішніх, так і зовнішніх середньострокових та довгострокових джерел фінансування
Низький	0,38-0,64	Стратегія стабілізації	<ul style="list-style-type: none"> - адаптація діяльності підприємства до умов зовнішнього середовища; - підвищення рівня ефективності взаємодії та платіжної дисципліни підприємства з партнерами та контрагентами; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - забезпечення достатнього обсягу капіталу для здійснення ефективної операційної діяльності; - використання як внутрішніх, так і зовнішніх середнь та довгострокових джерел фінансування.

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4
Критичний	0,21-0,37	Стратегія виживання	<ul style="list-style-type: none"> - зовнішніх середньострокових та довгострокових джерел фінансування. - скорочення обсягів виробництва і реалізації продукції (вихід з окремих ринків або їх сегментів, відмова від виробництва окремих видів продукції, скорочення певних його виробничих одиниць тощо); - мінімізація витрат підприємства; - підвищення рівня управління наявними фінансовими ресурсами підприємства; - забезпечення фінансовими ресурсами для здійснення операційної діяльності; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - використання короткострокових та середньострокових джерел фінансування.
Катастрофічний	0-0,2	Антикризова стратегія	<ul style="list-style-type: none"> - перебудова загальної системи управління та фінансово-господарської діяльності підприємства; - оптимізація портфеля бізнес-процесів для уникнення значних втрат капіталу та зниження ризику фінансового краху; - відмова від певних фінансових операцій підприємства; - зміна структури джерел фінансових ресурсів; - забезпечення інкасації дебіторської заборгованості; - зміна організаційної структури підприємства.

П'ятим етапом є реалізація стратегії. Реалізація стратегії повинна забезпечити підприємству формування та ефективне використання фінансових ресурсів, виявлення найефективніших напрямів інвестування, відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства, визначення головної загрози з боку конкурентів, вибір напрямів фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами.

Для полегшення реалізації стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, доцільно проводити її деталізацію шляхом складання тактичних планів.

Завершальним етапом є організація системи управління та контролю за

реалізацією стратегії. Якщо в процесі формування і реалізації фінансової стратегії виявлено певні відхилення фактичних значень показників від планових та від визначених умов діяльності підприємства, то відбувається коригування стратегії на тому етапі, на якому виявлено дане відхилення.

Також, після реалізації стратегії відбувається оцінка її ефективності. Вона ґрунтується на вичерпній інформації й полягає у визначенні можливих наслідків реалізації обраної стратегії. Оцінюють стратегію за якістю запланованих дій та успішністю їх реалізації.

Таким чином, з метою досягнення ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» стану захищеності, конкурентоспроможності та забезпечення стабільного розвитку, що дозволяє контролювати нестійкості і загрози та ефективно реалізовувати власні фінансові інтереси, місію і завдання, варто сформулювати та реалізувати стратегію управління фінансовою стійкістю.

Формування фінансової стратегії доцільно проводити згідно запропонованих етапів, що дають краще розуміння, на які ключові моменти необхідно звернути увагу при встановленні цілей фінансового характеру.

Висновки за розділом 3

1. З метою забезпечення належного рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» в дипломній роботі запропоновано рекомендації щодо удосконалення існуючого методичного інструментарію діагностики фінансової стійкості підприємства на основі економіко-математичного моделювання, що дозволить не лише комплексно оцінити рівень фінансової стійкості підприємства у поточному періоді, а й прогнозувати основні параметри економічної системи підприємства на

короткострокову перспективу.

У зв'язку з цим у дипломному дослідженні побудовано систему відносних показників, що входять до складу запропонованого інтегрального показника фінансової стійкості підприємства та відображають рівень загальної ефективності фінансового механізму управління фінансовою стійкістю на ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод».

2. Обґрунтовано послідовність та змістовне наповнення етапів запровадження механізму управління фінансовою стійкістю ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», в основу яких покладено авторський підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства та визначення рівня досягнення мети управління, що забезпечує адаптивність механізму до змін внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Розроблена структурна схема механізму управління фінансовою стійкістю, за допомогою економічних методів, інструментів, принципів, завдань, важелів, функцій, направлена на прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підтримання високого рівня фінансової стійкості підприємства, що дасть змогу підприємству забезпечити зростання його ринкової вартості.

3. З метою удосконалення інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання запропоновано методику інтегрального показника фінансової стійкості підприємства. На основі показників фінансової звітності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2010–2018 роки, ідентифіковано вкрай низький рівень фінансової стійкості ремонтно-механічного заводу протягом всього аналізованого періоду. проведеного аналізу рівня фінансової стійкості Результати аналізу свідчать, що механічному заводу необхідно вжити термінових заходів по відновленню і підвищенню рівня фінансової стійкості підприємства та застосувати антикризову стратегію.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано авторський підхід до вирішення наукового завдання, яке полягає у розвитку теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення методичних підходів до діагностики фінансової стійкості підприємства. Отримані у ході дослідження результати дають змогу зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що невизначеність та неоднозначність у трактуванні основних понять, які використовуються для дослідження фінансової стійкості підприємства, негативно позначається на системності дослідження та об'єктивності оцінки. Результатом розгляду теоретичних аспектів стало уточнення поняття «фінансова стійкість підприємства». Для забезпечення чіткості розуміння, у роботі розширено перелік характеристик фінансової стійкості підприємства, які існують у фаховій економічній літературі, та запропоновано характеризувати фінансову стійкість підприємства також як систему, спрямовану на ефективне управління фінансовими ризиками підприємства.

2. Систематизовано фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. Віддаючи належне доробку вітчизняних науковців, а також матеріали довідників, виділено домінантні внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства, зокрема, галузева належність суб'єкта господарювання; структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті; розмір сплаченого статутного капіталу; розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком; тан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви.

Подальшого розвитку набула систематизація зовнішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства, зокрема: зовнішньоекономічні зв'язки; рівень платоспроможного попиту, конкуренція; економічні умови

господарювання; податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика.

3. В роботі представлено загальний огляд сучасного методичного забезпечення процесу діагностики фінансової стійкості підприємства. На основі критичного аналізу наукових доробок вітчизняних авторів обґрунтовано доцільність застосування сукупності методів, оскільки відокремлено жоден із них не надає повної інформації для прийняття управлінських рішень і планування заходів, спрямованих на забезпечення відповідного її рівня. У зв'язку з цим зроблено висновок про актуальність та необхідність подальшого розвитку наукових досліджень у напрямі модернізації методичного інструментарію щодо діагностики фінансової стійкості вітчизняних підприємств.

4. Інформаційною базою дослідження стали дані фінансової звітності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 роки.

Здійснивши аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» відмічаємо, що за весь аналізований період діяльність підприємства була неефективною результатом чого є отримання збитку.

Експрес-аналіз фінансового стану ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 роки, здійснений методом коефіцієнтів, дозволив виявити певні ознаки незадовільного фінансового стану підприємства: відсутність власних оборотних коштів, неефективне розміщення ресурсів, наявність стійкої заборгованості з платежів, негативні тенденції у виробництві.

5. В ході проведеного дослідження встановлено, що фінансовий стан ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» з точки зору ліквідності оборотних активів є критичним. Баланс ремонтно-механічного заводу не є ліквідним, оскільки активи, які важко реалізуються, суттєво переважають над високоліквідними активами.

Аналіз показників фінансової стійкості виявив, що підприємство є

фінансово нестабільним, знаходиться у кризовому фінансову стані та має високу залежність від зовнішніх інвесторів та кредиторів.

Динаміка показників ділової активності протягом аналізованого періоду була відповідною до інших фінансових показників. Зокрема, ефективність діяльності характеризувалася показниками збитковості.

6. На основі отриманих значень інтегрального показника фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» зроблено висновки про її критичний рівень у 2016-2018 роках. Це свідчить про значну фінансову небезпеку в діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» на перспективу і потребує невідкладних заходів щодо її нейтралізації.

7. З метою побудови ефективної системи управління фінансовою стійкістю підприємства, запропоновано послідовність та змістовне наповнення етапів запровадження механізму управління фінансовою стійкістю ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод», в основу яких покладено авторський підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства та визначення рівня досягнення мети управління, що забезпечує адаптивність механізму до змін внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Розроблена структурна схема механізму управління фінансовою стійкістю, за допомогою економічних методів, інструментів, принципів, завдань, важелів, функцій, направлена на прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підтримання високого рівня фінансової стійкості підприємства, що дасть змогу підприємству забезпечити зростання його ринкової вартості.

8. Доведено, що система управління фінансовою стійкістю не може існувати без відповідної системи забезпечення. На основі аналізу літературних джерел, запропоновано виділяти наступні підсистеми забезпечення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства: інформаційне, нормативно-правове, технічне, методичне, фінансове та кадрове забезпечення. В рамках удосконалення інформаційного забезпечення запропоновано методику інтегрального показника фінансової стійкості

підприємства

На основі проведеного аналізу рівня фінансової стійкості ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» у 2011–2018 роках, було визначено його вкрай низький рівень протягом всього аналізованого періоду. Результати аналізу свідчать, що механічному заводу необхідно вжити термінових заходів по відновленню і підвищенню рівня фінансової стійкості підприємства та застосувати антикризову стратегію.

9. Здійснивши аналіз показників діяльності ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» за 2016-2018 роки, визначено, що, протягом досліджуваного періоду, воно мало низькі показники ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності, спостерігалась збиткова діяльність підприємства та відповідно вкрай низьке значення інтегрального показника фінансової стійкості, що спричинило входження підприємства до критичної зони фінансової стійкості. Обґрунтовано, що з метою відновлення платоспроможності, покращення своїх ринкових позицій на ТОВ «Полтавський ремонтно-механічний завод» та забезпечення достатнього рівня його фінансової стійкості, підприємству доцільно застосувати антикризову стратегію.